

BIULETYN INFORMACYJNY

ŚRODKOWOPOMORSKIEJ OKRĘGOWEJ IZBY APTEKARSKIEJ W KOSZALINIE

Farmacja

POMORZA ŚRODKOWEGO

2 (256) Kwiecień / Maj / Czerwiec 2021

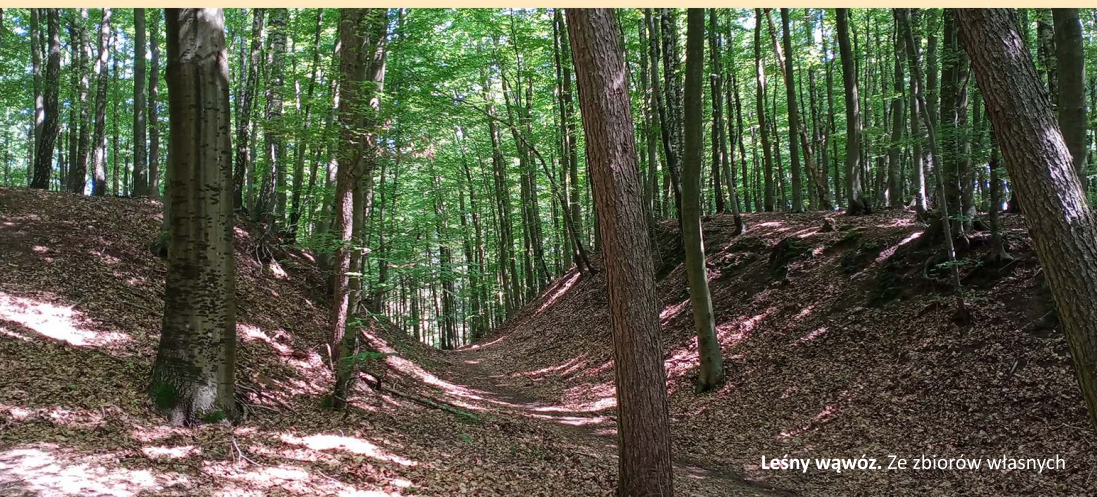

Park w Kószalinie. Ze zbiorów własnych

Wawóz rowerowy. Ze zbiorów własnych

Leśny wawóz. Ze zbiorów własnych

Uczta na polu. Ze zbiorów własnych

Wodna Dolina w Koszalinie. Ze zbiorów własnych

Twórzmy
fotograficzną historię drzew.
Ze zbiorów własnych

FARMACJA POMORZA ŚRODKOWEGO

Spis treści Nr 2 (256) Kwiecień / Maj / Czerwiec 2021

Poezja Weroniki Zarzyckiej.....	2
Słowo Pani Prezes.....	3
NAJISTOTNIEJSZE PRZEPISY DOTYCZĄCE FARMACEUTÓW	4
PRAWO WYKONYWANIA ZAWODU FARMACEUTY	9
USTAWA O ZAWODZIE FARMACEUTY	16
Biuletyn Roku Czochralskiego	26
Z Ameryki, specjalnie dla „Farmaceutycznego Poradnika-Kalendarza”	
AMERYKAŃSKA FARMACJA.....	47
APTEKA w Żółkwi na dawnej pocztówce	53
Recepta z apteki w Starym Samborze	55
APTEKA pod „Złotym Lwem” na tle krótkiej historii	
aptekarstwa poznańskiego.....	56
NIEZWYKŁA SIŁA	61
Zioła mniej lub bardziej znane	63
Wiesław Fusek	77
Na wesoło	80

FARMACJA POMORZA ŚRODKOWEGO

Biuletyn Środkowopomorskiej Okręgowej Izby Aptekarskiej w Koszalinie

75-401 Koszalin, ul. Jedności 5, tel./fax 94 341 43 04, tel. 342 50 26

Nr konta NRB: 58 1240 3653 1111 0000 4190 0527

Prezes Izby – mgr farm. Justyna Korzelska

Redaktor Naczelny – dr hab. Jadwiga Brzezińska

Wydawca: Środkowopomorska Okręgowa Izba Aptekarska (Koszalin-Słupsk)

e-mail: oia.koszalin@wp.pl ● www.oia.koszalin.pl

Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada

ISSN 1231-5737

Pierwszy pąk wiosenny

Promień słońca, tak bardzo świetlisty,
O poranku, pierwszy, jasny, rzeźki;
Rozbudził świat, w czasie się przemieścił,
Ukazując jeszcze, na okapie, sople szklisty.

Sople przywitały go kapiąc rześście,
Znikając powoli na rzecz wiosny;
Ptaki zaśpiewały głośno, uroczyście,
Szukając kwatery w cieniu bartnej sosny.

Raz jeszcze wiosna ogarnęła świat,
Przechodząc radośnie pośród łąk;
W ogrodach mamy jej wyraźny ślad,
Z gałązki wystrzelił pierwszy ożywiony pąk.

Rozświetla mą duszę kwietna wiosna,
Myśli błyskawicznie rwą się do światła;
Czas zimowy minął, jest pora radosna,
Ukryj mnie Panie w słonecznych poświatach.

Weronika Zarzycka

Koszalin, kwiecień 2018 r.

Koleżanki i Koledzy!

Piszę do Was te kilka słów wstępu kończąc pracowity (sezon!) dyżur nocny. Jest sierpień, a w czerwcu opublikowano projekt zmian ustawy Prawo Farmaceutyczne, które mają na celu wielokrotnie postulowane przez nasze środowisko zmiany zasad prowadzenia dyżurów nocnych. Od wielu lat jesteśmy zmuszani do prowadzenia bezpłatnych i w wielu przypadkach nieopłacalnych dyżurów nocnych.

Osobiście angażowałam się w rozmowy między farmaceutami a starostwami, starając się pokazać przedstawicielom władz nasz punkt widzenia. Niestety nasze argumenty, tłumaczenia spotykały się najczęściej z murem niechęci i niezrozumienia.

Pokładamy ogromne nadzieje, że projekt zmian da mądre i rzeczywiste zmiany w zasadach prowadzenia dyżurów nocnych i ich finansowania.

Kolejną nowością jest wpisanie do ustawy Prawo farmaceutyczne uprawnień aptek do przeprowadzania szczepień.

Bezpłatne kursy dające takie uprawnienia ukończyło ponad 9000 farmaceutów, a ok 7000 ukończyło kursy pozwalające na kwalifikację pacjentów do szczepień.

Trwa sezon urlopowy, odpoczywajcie, spędzajcie czas tak, jak lubicie najbardziej!

W tym roku obchodzić będziemy 30-lecie powstania naszego samorządu. Z tej okazji zapraszam wszystkich chętnych na przedstawienie w Bałtyckim Teatrze Dramatycznym 5 września na godzinę 16.00.

Mam nadzieję, że w przyszłym roku będziemy mogli się spotkać na wspólnym pikniku i dobrze się bawić.

Do zobaczenia we wrześniu!

prezes Justyna Korzelska

NAJISTOTNIEJSZE PRZEPISY DOTYCZĄCE FARMACEUTÓW

Najistotniejsze przepisy dotyczące farmaceutów,
wprowadzone ustawą z dnia 10 grudnia 2020 r.
o zawodzie farmaceuty (Dz.U. z 2021 r. poz. 97)
[wyciąg z ustawy]

Przepisy te wchodzi w życie z dniem 16 kwietnia 2021 roku, za wyjątkiem przepisu o możliwości wystawiania przez farmaceutów recept kontynuowanych, który wejdzie w życie dopiero 16 stycznia 2022 roku.

[Wykonywanie zawodu farmaceuty]

Art. 4. 1. Wykonywanie zawodu farmaceuty ma na celu ochronę zdrowia pacjenta oraz ochronę zdrowia publicznego i polega na:

- 1) sprawowaniu opieki farmaceutycznej, o której mowa w ust. 2;
- 2) udzielaniu usług farmaceutycznych, o których mowa w ust. 3;
- 3) wykonywaniu zadań zawodowych, o których mowa w ust. 4;
- 4) wykonywaniu czynności, o których mowa w ust. 5.

2. **Opieka farmaceutyczna** to świadczenie zdrowotne w rozumieniu art. 5 pkt 40 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2020 r. poz. 1398, z późn. zm.), udzielane przez farmaceutę i stanowiące dokumentowany proces, w którym farmaceuta, współpracując z pacjentem i lekarzem prowadzącym leczenie pacjenta, a w razie potrzeby z przedstawicielami innych zawodów medycznych, czuwa nad prawidłowym przebiegiem indywidualnej farmakoterapii, obejmujące:

- 1) prowadzenie konsultacji farmaceutycznych - w celu zapewnienia bezpieczeństwa pacjenta w związku ze stosowaniem produktów leczni-

- zych, wyrobów medycznych lub środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego;
- 2) wykonywanie przeglądów lekowych wraz z oceną farmakoterapii, z uwzględnieniem problemów lekowych pacjenta - w celu wykrywania i rozwiązywania problemów lekowych oraz zapewnienia bezpieczeństwa w procesie farmakoterapii;
  - 3) opracowywanie indywidualnego planu opieki farmaceutycznej, z uwzględnieniem problemów lekowych pacjenta - w celu określenia celów terapeutycznych możliwych do osiągnięcia przez pacjenta stosującego farmakoterapię oraz wskazania sposobów rozwiązywania wykrytych problemów lekowych, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji zdrowotnej, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia oraz profilaktyki zdrowotnej;
  - 4) wykonywanie badań diagnostycznych określonych w przepisach wydanych na podstawie ust. 7 - w celu oceny skuteczności i bezpieczeństwa stosowanej przez pacjenta farmakoterapii oraz analizy problemów lekowych występujących u pacjenta, oraz proponowania metod i badań diagnostycznych;
  - 5) wystawianie recept w ramach kontynuacji zlecenia lekarskiego.

3. Usługi farmaceutyczne obejmują:

- 1) wydawanie z apteki lub punktu aptecznego produktów leczniczych w rozumieniu art. 2 pkt 32 ustawy - Prawo farmaceutyczne i wyrobów medycznych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 38 ustawy z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 186 i 1493) wyrobów medycznych do diagnostyki in vitro w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 39 tej ustawy, wyposażenia wyrobów medycznych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 33 tej ustawy, wyposażenia wyrobów medycznych do diagnostyki in vitro w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 34 tej ustawy, aktywnych wyrobów medycznych do implantacji w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 tej ustawy oraz środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego w rozumieniu art. 3 ust. 3 pkt 43 ustawy z 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 2021) połączone z udzielaniem informacji i porad dotyczących działania i stosowania oraz przechowywania tych produktów, środków, wyrobów lub wyposażenia;
- 2) sporządzanie produktów leczniczych połączone z oceną ich jakości, w tym trwałości;
- 3) przeprowadzanie wywiadu farmaceutycznego;
- 4) udzielanie porady farmaceutycznej w celu zapewnienia prawidłowego stosowania produktu leczniczego, wyrobu medycznego lub środka spoży-

czego specjalnego przeznaczenia żywieniowego, w szczególności w zakresie wydania właściwego produktu leczniczego wydawanego bez przepisu lekarza, przekazania informacji dotyczących właściwego stosowania, w tym dawkowania i możliwych interakcji z innymi produktami leczniczymi lub pożywieniem, wydawanego produktu, wyrobu lub środka oraz prawidłowego używania wyrobów medycznych;

- 5) czynności wykonywane w aptece szpitalnej lub zakładowej w zakresie:
  - a) sporządzania pozajelitowych leków recepturowych i aptecznych, w tym preparatów do żywienia pozajelitowego,
  - b) sporządzania preparatów do żywienia dojelitowego,
  - c) przygotowywania leków w dawkach indywidualnych, w tym antybiotyków pozajelitowych, leków cytostatycznych oraz produktów leczniczych terapii zaawansowanej - wyjątków szpitalnych, sporządzania produktów leczniczych radiofarmaceutycznych,
  - d) przygotowywania roztworów do hemodializy i dializy dootrzewnowej - oraz monitorowanie warunków sporządzania lub przygotowywania takich leków lub preparatów;
- 6) wykonywanie pomiaru ciśnienia krwi;
- 7) usługi farmacji klinicznej.

4. Zadania zawodowe farmaceuty obejmują:

- 1) udział w racjonalizacji farmakoterapii, w tym udział w pracach komitetu terapeutycznego oraz innych zespołów powołanych przez podmioty wykonujące działalność leczniczą;
- 2) uczestniczenie w badaniach klinicznych, w tym w badaniach prowadzonych w szpitalu jako członek zespołu badawczego;
- 3) przyjmowanie do hurtowni farmaceutycznej produktów, wyrobów lub środków, o których mowa w ust. 3 pkt 1. od uprawnionych podmiotów, wydawanie ich uprawnionym podmiotom z hurtowni farmaceutycznej, sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem w hurtowni farmaceutycznej wymagań Dobrej Praktyki Dystrybucyjnej, o której mowa w art. 2 pkt 4 ustawy - Prawo farmaceutyczne;
- 4) kierowanie apteką, punktem aptecznym, działem farmacji szpitalnej, zespołem farmacji klinicznej lub hurtownią farmaceutyczną;
- 5) sprawowanie nadzoru nad gospodarką produktami leczniczymi oraz wyrobami medycznymi w podmiocie wykonującym działalność leczniczą;
- 6) zarządzanie produktami leczniczymi i wyrobami medycznymi w oddziale szpitalnym;
- 7) organizowanie w podmiotach leczniczych zaopatrzenia w produkty lecz-

nicze, środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyroby medyczne obejmujące:

- a) materiały opatrunkowe,
  - b) jednorazowe jałowe i niejałowe wyroby medyczne do implantacji wraz z jednorazowym jałowym i niejałowym oprzyrządowaniem do ich implantacji,
  - c) jednorazowe jałowe wyroby medyczne do przygotowania i podawania produktów leczniczych, preparatów krwiopochodnych oraz płynów dializacyjnych - połączone z uczestnictwem w prowadzonej w tych podmiotach gospodarce tymi materiałami i wyrobami;
- 8) nadzór nad czynnościami wykonywanymi w aptece przez studenta kierunku farmacja albo przez technika farmaceutycznego w zakresie czynności, których technik nie może wykonywać samodzielnie;
  - 9) nadzór nad przyjmowaniem, przechowywaniem i wydawaniem produktów leczniczych i wyrobów medycznych;
  - 10) monitorowanie warunków zapewniających jakość i bezpieczeństwo stosowania znajdujących się w obrocie produktów lub wyrobów, o których mowa w ust. 3 pkt I. oraz ich zabezpieczanie w procedurach wycofywania i wstrzymywania określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 121 ust. 5 ustawy - Prawo farmaceutyczne;
  - 11) sprawowanie nadzoru nad jakością i bezpieczeństwem stosowania produktów leczniczych lub środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego lub użytkowania wyrobów medycznych, w tym nadzoru nad rezerwami strategicznymi oraz zapasami medycznymi gromadzonymi w celu zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych i wojennych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
  - 12) uczestnictwo w wytwarzaniu i badaniu produktów leczniczych, w tym pełnienie funkcji Osoby Wykwalifikowanej w rozumieniu art. 2 pkt 21c ustawy - Prawo farmaceutyczne lub Osoby Kompetentnej w rozumieniu art. 2 pkt 21 a tej ustawy;
  - 13) zgłaszanie właściwym organom działań niepożądanych produktów leczniczych, incydentów medycznych, niepożądanych odczynów poszczepiennych, ciężkich działań niepożądanych produktów kosmetycznych oraz podejrzenia lub stwierdzenia zatrucia produktem biobójczym;
  - 14) prowadzenie działalności profilaktycznej, edukacyjnej oraz działalności na rzecz promocji zdrowia;
  - 15) przeprowadzanie analiz farmakoekonomicznych;
  - 16) prowadzenie terapii monitorowanej stężeniami leków;
  - 17) prowadzenie przez farmaceutę apteki ogólnodostępnej lub punktu aptecznego w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej lub jako współ-

nik spółki jawnej lub wspólnik (partner) spółki partnerskiej, której przedmiotem działalności jest prowadzenie aptek.

5. Wykonywanie zawodu farmaceuty obejmuje także:

- 1) **prowadzenie działalności dydaktycznej** w uczelniach prowadzących studia na kierunku farmacja oraz badań naukowych i prac rozwojowych w dyscyplinie naukowej - nauki farmaceutyczne;
- 2) **zatrudnienie w Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej**, w ramach którego wykonuje się czynności nadzoru określone w **art. 108** ust. 1 ustawy - Prawo farmaceutyczne;
- 3) **zatrudnienie w podmiotach zobowiązanych do finansowania świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych** w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub urzędach te podmioty obsługujących, w ramach którego wykonuje się czynności związane z obrotem i wydawaniem produktów, środków lub wyrobów, o których mowa w ust. 3 pkt 1;
- 4) zatrudnienie w jednostkach podległych ministrowi właściwemu do spraw zdrowia lub przez niego nadzorowanych - na stanowisku związanym z wykonywaniem zawodu farmaceuty;
- 5) zatrudnienie, w ramach którego są wykonywane czynności związane z dopuszczaniem lub wprowadzaniem do obrotu lub użytkowania produktów lub wyrobów, o których mowa w ust. 3 pkt 1, ich refundacją, taryfikacją lub kontrolą obrotu nimi oraz związane z realizacją polityki lekowej;
- 6) zatrudnienie lub pełnienie służby wojskowej w urzędzie obsługującym Ministra Obrony Narodowej, w jednostkach organizacyjnych jemu podległych lub przez niego nadzorowanych, w ramach których wykonuje się czynności nadzoru określone w art. 118 ust. 1 ustawy - Prawo farmaceutyczne na stanowiskach wymagających posiadania tytułu zawodowego farmaceuty;
- 7) pełnienie funkcji z wyboru w samorządzie zawodu farmaceuty;
- 8) zatrudnienie lub pełnienie służby w urzędzie obsługującym Ministra Sprawiedliwości lub w jednostkach organizacyjnych jemu podległych lub przez niego nadzorowanych, na stanowiskach wymagających posiadania tytułu zawodowego farmaceuty, w ramach których wykonuje się czynności nadzoru nad wytwarzaniem i obrotem produktami leczniczymi i wyrobami medycznymi.

Przedruk z Biul. Inf. OIA w Białymstoku nr 1 2021 r.

PRAWO WYKONYWANIA ZAWODU FARMACEUTY

Art. 13.1. Prawo wykonywania zawodu farmaceuty w odniesieniu do osoby, która posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1-3. przyznaje w drodze uchwały okręgowa rada aptekarska właściwa ze względu na zamierzone miejsce wykonywania zawodu farmaceuty, a w odniesieniu do osoby, która posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 4-7 i ust. 4 - NRA, w przypadku gdy osoba ta:

- 1) posiada kwalifikacje określone w art. 5;
- 2) posiada pełną zdolność do czynności prawnych;
- 3) posiada stan zdrowia pozwalający na wykonywanie zawodu farmaceuty, potwierdzony orzeczeniem lekarskim;
- 4) wykazuje nienaganną postawę etyczną i swym dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu farmaceuty oraz przestrzegania zasad etyki i deontologii opracowanych przez Krajowy Zjazd Aptekarzy na podstawie art. 37 pkt 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich;
- 5) nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 6) posiada znajomość języka polskiego w mowie i w piśmie w zakresie koniecznym do wykonywania zawodu farmaceuty;
- 7) korzysta z pełni praw publicznych.

Art. 15.1. W celu uzyskania prawa wykonywania zawodu farmaceuty osoba, która posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1-3, przedstawia:

- 1) dokumenty potwierdzające posiadanie tych kwalifikacji;
- 2) orzeczenie lekarskie potwierdzające posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na wykonywanie zawodu farmaceuty;
- 3) dokument potwierdzający znajomość języka polskiego w mowie i w piśmie w zakresie koniecznym do wykonywania zawodu farmaceuty, z uwzględnieniem art. 13 ust. 2;
- 4) oświadczenie o posiadaniu pełnej zdolności do czynności prawnych;
- 5) oświadczenie o korzystaniu z pełni praw publicznych;
- 6) oświadczenie, że nie została skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego oraz umyślne przestępstwo skarbowe.

2. W celu uzyskania prawa wykonywania zawodu farmaceuty osoba, która posiada kwalifikacje, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 4-7 oraz ust. 4, przedstawia:

- 1) dokumenty zawierające następujące informacje: imię (imiona) i nazwisko, obywatelstwo (obywatelstwa), adres do korespondencji, datę i miejsce urodzenia, posiadane przez nią kwalifikacje oraz informacje odnoszące się do wykonywania zawodu farmaceuty;
- 2) dokumenty potwierdzające posiadanie tych kwalifikacji;
- 3) oświadczenie o posiadaniu pełnej zdolności do czynności prawnych;
- 4) orzeczenie lekarskie potwierdzające posiadanie stanu zdrowia pozwalającego na wykonywanie zawodu farmaceuty;
- 5) dokument potwierdzający znajomość języka polskiego w mowie i w piśmie w zakresie koniecznym do wykonywania zawodu farmaceuty, z uwzględnieniem art. 13 ust. 2;
- 6) oświadczenie o korzystaniu z pełni praw publicznych;
- 7) oświadczenie, że nie została skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego oraz umyślne przestępstwo skarbowe.

Art. 16.1. Farmaceuta, w stosunku do którego podjęta została uchwała przez NRA albo okręgową radę aptekarską o przyznaniu prawa wykonywania zawodu farmaceuty, składa ślubowanie w języku polskim.

2. Okręgowa rada aptekarska właściwa ze względu na zamierzone miejsce wykonywania zawodu farmaceuty, a w przypadku obywatela państwa członkowskiego - NRA, informuje farmaceutę o terminie ślubowania. Ślubowanie odbywa się bez zbędnej zwłoki.

3. Ślubowanie składane przez farmaceutę w brzmieniu: „Ślubuję uroczyście w swej pracy farmaceuty sumiennie, gorliwie i z należyłą starannością wykonywać swoje obowiązki, mając zawsze na uwadze dobro pacjenta, wymogi etyki zawodowej i obowiązujące prawo, a także zachować tajemnicę zawodową, zaś w postępowaniu swoim kierować się zasadami godności, uczciwości i słuszności.” odbiera prezes właściwej okręgowej rady aptekarskiej albo Prezes NRA. W przypadku nieobecności prezesa właściwej okręgowej rady aptekarskiej albo Prezesa NRA ślubowanie odbiera wskazany wiceprezes okręgowej rady aptekarskiej albo wiceprezes NRA.

Art. 17.1. Okręgowa rada aptekarska, a w przypadku obywatela państwa członkowskiego innego niż obywatel polski - NRA, niezwłocznie po złożeniu ślubowania, o którym mowa w art. 16. wydaje farmaceucie dokument „Prawo wykonywania zawodu farmaceuty”.

Art. 18.1. Przyznanie prawa wykonywania zawodu farmaceuty albo odmowa przyznania tego prawa jest dokonywana w formie uchwały przez NRA albo okręgową radę aptekarską niezwłocznie, nie później jednak niż **w terminie 3 miesięcy**, licząc od dnia złożenia wszystkich wymaganych dokumentów, o których mowa w art. 15.

Art. 20.1. Osoba, która posiada prawo wykonywania zawodu farmaceuty, ma prawo posługiwać się tytułem zawodowym „farmaceuta”.

Utrata prawa wykonywania zawodu

Art. 21.1. Farmaceuta traci prawo wykonywania zawodu farmaceuty w przypadku:

- 1) pozbawienia prawa wykonywania zawodu farmaceuty;
  - 2) ubezwłasnowolnienia całkowitego lub częściowego;
  - 3) złożenia przez farmaceutę oświadczenia o zrzeczeniu się prawa wykonywania zawodu farmaceuty;
  - 4) prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
  - 5) pozbawienia praw publicznych.
2. Utratę prawa wykonywania zawodu farmaceuty potwierdza uchwałą właściwa okręgowa rada aptekarska albo NRA.

Art. 23. Farmaceuta, który utracił prawo wykonywania zawodu, może ponownie złożyć wniosek o przyznanie prawa wykonywania zawodu, jeżeli spełnia

wymagania, o których mowa w art. 5 ust. 1, i jeżeli nie zaistniała przesłanka, o której mowa w art. 51 ust. 3 ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich.

Zasady wykonywania zawodu farmaceuty

Art. 25. Zawód farmaceuty może wykonywać osoba posiadająca prawo wykonywania zawodu farmaceuty, która złożyła ślubowanie i jest wpisana do rejestru farmaceutów, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich.

Art. 26. Osoby wykonujące zawód farmaceuty są zrzeszone w samorządzie zawodu farmaceuty. **Przynależność do samorządu zawodu farmaceuty jest obowiązkowa dla farmaceutów wykonujących zawód farmaceuty.**

Art. 27. Farmaceuta ma obowiązek wykonywać zawód z należyłą starannością, poszanowaniem praw pacjenta, dbałością o jego bezpieczeństwo zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy farmaceutycznej i medycznej, dostępnymi mu metodami oraz zgodnie z zasadami etyki i deontologii zawodowej.

Art. 28. Farmaceuta ma obowiązek udzielać, na podstawie dostępnej wiedzy oraz informacji uzyskanych od pacjenta, pełnej i przystępnej informacji w ramach wykonywanej opieki farmaceutycznej oraz usługi farmaceutycznej, a w szczególności informować o produktach leczniczych i wyrobach medycznych będących przedmiotem obrotu w aptekach i hurtowniach farmaceutycznych oraz o ich działaniu, stosowaniu, środkach ostrożności i ewentualnych interakcjach, a także o zasadach ich przechowywania i utylizacji.

Art. 29. Farmaceuta nie może prowadzić reklamy produktów leczniczych skierowanej do wiadomości publicznej ani w niej uczestniczyć.

Art. 30.1. Farmaceuta wykonujący zawód w aptece, punkcie aptecznym, dziale farmacji szpitalnej albo hurtowni farmaceutycznej jest aptekarzem.

2. Aptekarz nie może jednocześnie wykonywać zawodu lekarza, lekarza dentysty, felczera, starszego felczera, lekarza weterynarii, pielęgniarki lub położnej.

Art. 31. W przypadku bezpośredniego zagrożenia życia pacjenta aptekarz może podać produkt leczniczy, z wyłączeniem produktów leczniczych zawierających środki odurzające lub substancje psychotropowe oraz prekursorów kategorii 1, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050).

Art. 32.1. Farmaceuta może świadczyć usługę farmacji klinicznej pod warunkiem:

- 1) posiadania tytułu specjalisty w dziedzinie farmacji klinicznej, farmacji szpitalnej lub farmakologii albo
- 2) odbywania stażu specjalizacyjnego w dziedzinie farmacji klinicznej, farmacji szpitalnej lub farmakologii pod opieką specjalisty w tej dziedzinie.

2. Farmaceuta w ramach sprawowanej usługi farmacji klinicznej prowadzi także kartę indywidualnej opieki farmaceuty dla każdej z usług farmaceutycznych, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 4. świadczonej przez aptekę szpitalną.

Art. 33. Farmaceuta jest obowiązany zgłosić działanie niepożądane produktu leczniczego zgodnie z art. 36d ustawy - Prawo farmaceutyczne, incydent medyczny zgodnie z art. 74 ustawy z dnia 20 maja 2010 r. o wyrobach medycznych lub niepożądany odczyn poszczepienny zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2020 r. poz. 1845 i 2112).

Art. 34. Obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, o których mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849), podlega ograniczeniu w zakresie, w jakim jest to niezbędne do prawidłowego odbycia praktyk zawodowych pod nadzorem farmaceuty.

Art. 35.1. Aptekarz samodzielnie podejmuje decyzje w zakresie sprawowania opieki farmaceutycznej, udzielania usług farmaceutycznych oraz wykonywania zadań zawodowych, kierując się wyłącznie dobrem pacjenta i nie jest związany w tym zakresie poleceniem służbowym.

2. Podmiot prowadzący aptekę, punkt apteczny lub dział farmacji szpitalnej ma obowiązek umożliwić aptekarzowi samodzielne podejmowanie decyzji w zakresie sprawowania opieki farmaceutycznej, udzielania usług farmaceutycznych lub wykonywania zadań zawodowych w zakresie, w jakim są one związane z prowadzoną przez ten podmiot działalnością.

Art. 36.1. Zawód farmaceuty wykonuje się:

- 1) w ramach stosunku pracy w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy;
- 2) na podstawie umowy cywilnoprawnej zgodnie z ustawą z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740);

- 3) w ramach wolontariatu zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057);
- 4) w formie jednoosobowej działalności gospodarczej zgodnie z ustawą z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2019 r. poz. 1292 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 424 i 1086);
- 5) jako wspólnik spółki jawnej lub wspólnik (partner) spółki partnerskiej, której przedmiotem działalności jest prowadzenie apteki zgodnie z ustawą z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1526);
- 6) w ramach stosunku służbowego zgodnie z ustawą z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 860 i 2112) lub ustawą z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2020 r. poz. 848, 1610 i 2112).

2. Farmaceuta jest obowiązany niezwłocznie informować okręgową izbę aptekarską, której jest członkiem, o podjęciu lub zakończeniu wykonywania zawodu na obszarze jej właściwości.

3. Farmaceuta przed rozpoczęciem wykonywania czynności zawodowych farmaceuty obowiązany jest przedłożyć podmiotowi, na rzecz którego wykonuje te zadania, dokument „Prawo wykonywania zawodu farmaceuty”.

Art. 37.1. Farmaceuta, który nie wykonuje zawodu jako aptekarz przez okres dłuższy niż 5 lat w okresie ostatnich 6 lat, a zamierza podjąć jego wykonywanie jako aptekarz, ma obowiązek zawiadomić o tym właściwą okręgową radę aptekarską i odbyć **przeszkolenie uzupełniające trwające nie dłużej niż 2 miesiące**.

2. Nie stanowi przerwy w wykonywaniu zawodu farmaceuty jako aptekarza:

- 1) pełnienie funkcji na podstawie wyboru w organach izb aptekarskich;
- 2) praca w charakterze nauczyciela akademickiego prowadzącego zajęcia dotyczące wykonywania zawodu farmaceuty w uczelni prowadzącej studia na kierunku farmacja;
- 3) praca w Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej na **stanowisku związanym** z wykonywaniem zawodu farmaceuty;
- 4) praca w podmiotach zobowiązanych do finansowania świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych lub urzędach te podmioty obsługujących, w ramach której wykonuje się czynności związane z przygotowaniem, organizowaniem lub nadzorem nad wykonywaniem czynności zawodowych farmaceuty;

- 5) zatrudnienie w jednostkach podległych ministrowi właściwemu do spraw zdrowia lub przez niego nadzorowanych na stanowisku związanym z wykonywaniem zawodu farmaceuty;
- 6) wykonywanie usług farmacji klinicznej w podmiotach leczniczych w zakresie czynności zawodowych farmaceutów;
- 7) praca lub służba w urzędzie obsługującym Ministra Sprawiedliwości lub w jednostkach organizacyjnych przez niego utworzonych lub nadzorowanych na stanowisku związanym z wykonywaniem zawodu farmaceuty;
- 8) zatrudnienie lub pełnienie służby wojskowej w urzędzie obsługującym Ministra Obrony Narodowej, w jednostkach organizacyjnych jemu podległych lub przez niego nadzorowanych na stanowiskach wymagających posiadania tytułu zawodowego farmaceuty;
- 9) praca w Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji na stanowisku związanym z wykonywaniem zawodu farmaceuty.

3. Szczegółowe warunki odbywania przeszkolenia uzupełniającego określa umowa zawarta przez farmaceutę z podmiotem prowadzącym przeszkolenie uzupełniające, wskazanym przez okręgową radę aptekarską, której członkiem jest farmaceuta, lub wskazanym przez farmaceutę i zaakceptowaną przez okręgową radę aptekarską, której jest on członkiem.

4. Podmiot prowadzący przeszkolenie uzupełniające przekazuje niezwłocznie informacje o jego zakończeniu właściwej okręgowej izbie aptekarskiej. Okręgowa izba aptekarska zatwierdza ukończenie przeszkolenia uzupełniającego, a w przypadku stwierdzenia, że przeszkolenie uzupełniające nie zostało zrealizowane zgodnie z warunkami określonymi w umowie, o której mowa w ust. 3, odmawia jego zatwierdzenia, w terminie 14 dni od otrzymania informacji o jego zakończeniu.

5. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do farmaceuty będącego obywatelem państwa członkowskiego, który posiada dyplom lub inne dokumenty poświadczające formalne kwalifikacje wymienione w wykazie, o którym mowa w art. 5 ust. 2, i dotychczas nie uzyskał prawa wykonywania zawodu farmaceuty na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

USTAWA O ZAWODZIE FARMACEUTY

Ustawa o zawodzie farmaceuty wprowadziła zmiany w ustawie
z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich

W ustawie o izbach aptekarskich dodano art.7a i 8f

[Wpis do rejestru farmaceutów]

- „**Art. 7a. 1.** Farmaceuta podlega obowiązkowi wpisu do rejestru farmaceutów prowadzonego przez okręgową radę aptekarską, która przyznała prawo wykonywania zawodu farmaceuty.
2. Jeżeli farmaceuta wykonuje zawód na terenie innej izby niż izba, której rada przyznała prawo wykonywania zawodu, podlega obowiązkowi wpisu do rejestru farmaceutów prowadzonego przez radę okręgowej izby aptekarskiej, na terenie której farmaceuta wykonuje zawód.
  3. Farmaceuta wykonujący zawód na terenie więcej niż jednej okręgowej izby aptekarskiej podlega obowiązkowi wpisu do rejestru farmaceutów prowadzonego przez wskazaną przez niego radę okręgowej izby aptekarskiej, na terenie której wykonuje zawód.
  4. Kierownik apteki, punktu aptecznego, działu farmacji szpitalnej oraz farmaceuta sprawujący funkcję, o której mowa w art. 2 pkt 21a-21c ustawy z dnia 6 września 2001 r. - Prawo farmaceutyczne, podlega wpisowi do rejestru farmaceutów prowadzonego przez radę okręgowej izby aptekarskiej, na terenie której jest kierownikiem lub sprawuje funkcję.
  5. Farmaceuta, który po przyznaniu prawa wykonywania zawodu farmaceuty

nie podejmuje zatrudnienia jako aptekarz, podlega obowiązkowi wpisu do rejestru farmaceutów prowadzonego przez okręgową radę aptekarską, która podjęła uchwałę o przyznaniu tego prawa.

6. Farmaceuta, który przestaje wykonywać zawód farmaceuty, pozostaje wpisany w rejestrze farmaceutów, do którego był ostatnio wpisany.
7. Farmaceuta, który przestaje wykonywać zawód na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z przeniesieniem do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. pozostaje wpisany w rejestrze farmaceutów, do którego był ostatnio wpisany, chyba że przedstawi oświadczenie, że w czasie wykonywania zawodu farmaceuty w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej podlegać będzie nadzorowi sprawowanemu przez właściwą organizację lub instytucję zawodową.

Właściwa okręgowa rada aptekarska podejmuje uchwałę o dokonaniu wpisu niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku o wpis.”;

[Skreślenie z rejestru farmaceutów]

Art. 8f.1. Skreślenie z rejestru farmaceutów prowadzonego przez okręgową radę aptekarską następuje wskutek:

- 1) śmierci;
- 2) utraty prawa wykonywania zawodu farmaceuty w przypadkach określonych w art. 21 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r.o zawodzie farmaceuty;
- 3) ustania przesłanek uzasadniających wpis do danego rejestru farmaceutów określonych w art. 7a. w szczególności przeniesienia się farmaceuty na teren innej okręgowej izby aptekarskiej;
- 4) wykonywania przez aptekarza zawodu lekarza, lekarza dentystry, felczera, starszego felczera, lekarza weterynarii, pielęgniarki lub **położnej**;
- 5) nieopłacenia składek członkowskich przez okres dłuższy niż 24 miesiące.

• W przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 4 i 5. okręgowa rada aptekarska podejmuje uchwałę, od której przysługuje odwołanie do Naczelnej Rady Aptekarskiej, która podejmuje w tej sprawie uchwałę.”;

Ustawa o zawodzie farmaceuty dokonała też zmian w ustawie z dnia 6 września 2001 r. - Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2020 r. poz. 944, 1493 i 2112) wprowadzono zmiany min.: „

w art. 86:

[Apteki]

- a) ust. 2 otrzymał brzmienie:

„2. Nazwa apteka zastrzeżona jest wyłącznie dla miejsca sprawowania opieki farmaceutycznej, o której mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty (Dz. U. poz. ....), świadczenia usług farmaceutycznych, o których mowa w art. 4 ust. 3 tej ustawy, i wykonywania zadań zawodowych, o których mowa w art. 4 ust. 4 pkt 1, 2, 4-10 i 13-16 tej ustawy.”

b) po ust. 2 dodaje się ust. 2a i 2b w brzmieniu:

„2a. Usługi farmaceutyczne, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 5 i 7 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty, oraz zadania zawodowe, o których mowa w art. 4 ust. 4 pkt 1, 2, 5-7, 15 i 16 tej ustawy, mogą być świadczone tylko w aptece szpitalnej, aptece zakładowej lub dziale farmacji szpitalnej utworzonym zamiast tych aptek.

2b. W aptekach ogólnodostępnych mogą być świadczone inne usługi związane z ochroną zdrowia, obejmujące:

- 1) monitorowanie procesu leczenia farmakologicznego stałych pacjentów apteki;
- 2) doradztwo w samolecznictwie farmakologicznym pacjentów w oparciu o produkty wydawane bez recepty.”

c) ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. W aptekach szpitalnych, zakładowych oraz działach farmacji szpitalnej:

- 1) jest prowadzona ewidencja badanych produktów leczniczych oraz produktów leczniczych i wyrobów medycznych otrzymywanych w formie darowizny;
- 2) są ustalane procedury wydawania produktów leczniczych oraz wyrobów medycznych.”;

Dodano art. 87a w brzmieniu: 1

[Minimalne normy zatrudnienia]

„Art. 87a. 1. Zapewnia się minimalną normę zatrudnienia w:

1) aptece szpitalnej:

- a) równoważnik co najmniej 1 etatu w pełnym wymiarze godzin kierownika tej apteki,
- b) równoważnik co najmniej 1 etatu w pełnym wymiarze godzin co najmniej jednego farmaceuty na każde rozpoczęte 100 łóżek lub stanowisk dializacyjnych zgłoszonych w rejestrze podmiotów wykonujących działalność leczniczą, o którym mowa w art. 106 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, zakładu leczniczego zaopatrywanego przez tę aptekę;

2) dziale farmacji szpitalnej - równoważnik co najmniej 1 etatu w pełnym wymiarze godzin co najmniej jednego farmaceuty na każde rozpoczęte 50 łóżek lub stanowisk dializacyjnych zgłoszonych w rejestrze podmiotów wykonują-

cych działalność leczniczą, o którym mowa w art. 106 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, zakładu leczniczego zaopatrywanego przez ten dział.

2. W przypadku jednostki organizacyjnej publicznej służby krwi, o której mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o publicznej służbie krwi, liczba, o której mowa w ust. 1, wynosi odpowiednio 100 albo 50 stanowisk do poboru krwi.”;

w art. 88 dotyczącym kierowników aptek:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

1. W aptece ogólnodostępnej musi być ustanowiony farmaceuta odpowiedzialny za jej prowadzenie, zwany dalej „kierownikiem apteki”;

b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a-1d w brzmieniu:

„1a. Farmaceuta nie może łączyć funkcji kierownika apteki ogólnodostępnej, punktu aptecznego, działu farmacji szpitalnej, apteki szpitalnej z funkcją, o której mowa w art. 2 pkt 21 a-21 c.

1b. Farmaceuta nie może być kierownikiem więcej niż jednej **apteki**, o której mowa w ust. 1 a.

1c. Farmaceuta może być równocześnie kierownikiem apteki i **działu** farmacji szpitalnej albo dwóch działów farmacji szpitalnej po uzyskaniu zgody wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego, a w przypadku podmiotów nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej - Naczelnego Inspektora Farmaceutycznego Wojska Polskiego, który uwzględni wymiar zatrudnienia farmaceuty w tych jednostkach, zakres wykonywanych usług farmaceutycznych oraz godziny czynności każdej z nich.

1d. Wojewódzki inspektor farmaceutyczny udziela zgody, o której mowa w ust.

1c. w drodze decyzji.”

c) ust. 2 art. 88 otrzymał brzmienie:

„2. Kierownikiem apteki ogólnodostępnej może być farmaceuta, który spełnia łącznie następujące warunki:

1) posiada tytuł specjalisty w dziedzinie farmacji aptecznej, klinicznej lub farmakologii oraz co najmniej dwuletni staż pracy w aptece ogólnodostępnej w pełnym wymiarze czasu pracy, albo posiada co najmniej pięcioletni staż pracy w aptece ogólnodostępnej w pełnym wymiarze czasu pracy;

2) wypełnia obowiązek ustawicznego rozwoju zawodowego;

3) wypełnia obowiązki członka samorządu zawodu farmaceuty;

4) daje rękojmię należytego prowadzenia apteki.”;

d) po ust. 2a dodaje się ust. 2b-2h w brzmieniu:

„2b. **Zmiana kierownika apteki** wymaga złożenia przez podmiot prowadzący

aptekę wniosku do wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego, nie później niż 30 dni przed planowaną zmianą, a jeżeli zmiana kierownika apteki jest spowodowana zdarzeniem, na które apteka nie miała wpływu - niezwłocznie po zaistnieniu tego zdarzenia.

2d. Wojewódzki inspektor farmaceutyczny może wnieść w drodze decyzji sprzeciw, w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku, jeżeli osoba ubiegająca się o funkcję kierownika apteki nie spełnia warunków, o których mowa w ust. 2.

2e. Jeżeli zmiana kierownika apteki jest spowodowana zdarzeniem, na które apteka nie miała wpływu, osoba ubiegająca się o funkcję kierownika apteki może objąć tę funkcję z dniem złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 2b. W przypadku wniesienia sprzeciwu przez wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego, o którym mowa w ust. 2d. osoba ubiegająca się o funkcję kierownika apteki przestaje pełnić tę funkcję z dniem następującym po dniu, w którym decyzja, od której wniesiono sprzeciw, stała się ostateczna.

2f. Wniosek, o którym mowa w ust. 2b, zawiera:

- 1) datę planowanej zmiany kierownika apteki;
- 2) adres apteki;
- 3) nazwę apteki, jeżeli dotyczy;
- 4) dane kandydata na kierownika apteki, o których mowa w art. 100 ust. 2 pkt 5;
- 5) dane osoby, która zakończyła pełnienie funkcji kierownika apteki;
- 6) przyczynę zmiany kierownika apteki.

2g. Wojewódzki inspektor farmaceutyczny, niezwłocznie po otrzymaniu wniosku o którym mowa w ust. 2b, zwraca się do właściwej miejscowo rady okręgowej izby aptekarskiej, której farmaceuta jest członkiem, o wydanie w terminie 14 dni opinii dotyczącej spełniania warunków pełnienia funkcji kierownika apteki. Brak wydania opinii w powyższym terminie przez radę okręgowej izby aptekarskiej uznaje się za brak przeciwwskazań do pełnienia funkcji kierownika apteki.

2h. W postępowaniu o udzielenie zezwolenia na prowadzenie apteki ogólnodostępnej ust. 2g stosuje się odpowiednio.”

e) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Do zadań kierownika apteki ogólnodostępnej należy osobiste kierowanie apteką, obejmujące:

- 1) wskazywanie podmiotowi prowadzącemu aptekę potrzeb albo zastrzeżeń w zakresie:
  - a) asortymentu apteki, zakupu produktów leczniczych oraz tworzenia zapasów, przechowywania i wydawania tych produktów.

- b) zatrudniania personelu fachowego w aptece.
  - c) zawierania i modyfikowania umów, o których mowa w art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych:
- 2) zapewnienie prawidłowego wykonywania procedur obowiązujących w aptece:
- 3) nadzór nad bieżącą działalnością apteki, w szczególności nad:
- a) przyjmowaniem, wydawaniem, przechowywaniem i identyfikacją produktów leczniczych i wyrobów medycznych,
  - b) sporządzaniem leków recepturowych i leków aptecznych,
  - c) udzielaniem informacji o produktach leczniczych;
- 4) nadzór nad pracownikami oraz innym personelem zatrudnionym w aptece, w tym:
- a) nadzór nad czynnościami, w tym fachowymi, wykonywanymi przez personel apteki,
  - b) wskazywanie podmiotowi prowadzącemu aptekę odpowiedniej liczby fachowego personelu, w zależności od skali oraz zakresu działalności apteki,
  - c) zatwierdzanie struktury organizacyjnej apteki w formie schematu organizacyjnego,
  - d) opiniowanie pisemnych opisów stanowisk określających role i obowiązki personelu, a także zasady ich zastępowania,
  - e) nadzór nad studentami odbywającymi praktyki zawodowe oraz osobami odbywającymi praktyki techników farmaceutycznych,
  - f) prowadzenie ewidencji zatrudnionych w aptece farmaceutów i techników farmaceutycznych.
  - g) monitowanie realizacji i dokumentowania szkoleń personelu zatrudnionego w aptece,
  - h) przekazywanie okręgowym izbom aptekarskim danych niezbędnych do prowadzenia rejestru farmaceutów, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich;
- 5) wyłączne reprezentowanie apteki wobec podmiotu zobowiązanego do finansowania świadczeń ze środków publicznych w zakresie zadań realizowanych na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych:
- 6) nadzór nad prawidłowym dokumentowaniem obrotu detalicznego produktami leczniczymi;
- 7) zapewnianie wykonywania decyzji w zakresie wstrzymania lub wycofania z obrotu i stosowania produktów leczniczych po uzyskaniu decyzji właściwego organu;

- 8) weryfikowanie uprawnień dostawców, odbiorców, zleceniobiorców i zlecniodawców do wykonywanych czynności;
- 9) weryfikowanie, czy nabywane produkty lecznicze pochodzą wyłącznie od podmiotów posiadających zezwolenie na prowadzenie hurtowni farmaceutycznej;
- 10) wydawanie produktów leczniczych, wyrobów medycznych i środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego zgodnie z art. 96;
- 11) weryfikowanie, czy nabywane środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyroby medyczne, w stosunku do których wydano decyzje o objęciu refundacją, pochodzą wyłącznie od podmiotów posiadających zezwolenie na prowadzenie hurtowni farmaceutycznej;
- 12) zapewnienie w regularnych odstępach czasu, nie rzadziej niż raz na rok, przeprowadzania kontroli wewnętrznych według ustalonego programu i zapewnienie wprowadzania odpowiednich środków naprawczych i zapobiegawczych;
- 13) dokumentowanie przekazywania zadań personelowi apteki;
- 14) zapewnianie wykonywania decyzji w zakresie zniszczenia produktów leczniczych po uzyskaniu decyzji właściwego organu;
- 15) przekazywanie Prezesowi Urzędu informacji o niepożądanym działaniu produktu leczniczego lub incydencie medycznym;
- 16) przekazywanie właściwemu państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu informacji o niepożądanym odczynie poszczeniennym;
- 17) przekazywanie organom Inspekcji Farmaceutycznej informacji o podejrzeniu lub stwierdzeniu, że dany produkt leczniczy nie odpowiada ustalonym dla niego wymaganiom jakościowym.”; 7) w art. 93:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Do kierownika apteki szpitalnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 88 ust. 2b-2f. 4 i 5.”;

b) dodaje się ust. 3 i 4 w brzmieniu:

„3. **Kierownikiem apteki szpitalnej lub zakładowej może być farmaceuta, który spełnia łącznie następujące warunki:**

- 1) posiada co najmniej dwuletnie doświadczenie w wykonywaniu zawodu w aptece szpitalnej lub zakładowej w pełnym wymiarze czasu pracy lub równoważniku czasu pracy;
- 2) posiada tytuł specjalisty w dziedzinie farmacji szpitalnej, farmacji klinicznej lub farmacji aptecznej;
- 3) daje rękojmię należytego pełnienia funkcji kierownika apteki;
- 4) wypełnia obowiązek ustawicznego rozwoju zawodowego;
- 5) wypełnia obowiązki członka samorządu zawodu farmaceuty.

4. Kierownikiem działu farmacji szpitalnej może być farmaceuta, który posia-

da co najmniej roczne doświadczenie w wykonywaniu zawodu w aptece lub dziale farmacji szpitalnej w pełnym wymiarze czasu pracy lub równoważniku czasu pracy oraz spełnia warunki, o których mowa w ust. 3 pkt3-5”;

w art. 96 dodano ust. 3A **[dotyczący kontynuacji terapii, który wchodzi w życie 16 stycznia 2022 roku.]** w brzmieniu:

„3a. W celu kontynuacji terapii produktem leczniczym, środkiem spożywczym specjalnego przeznaczenia żywieniowego lub wyrobem medycznym przepisany przez lekarza na receptę, zwanej dalej „receptą kontynuowaną”, farmaceuta może w ramach sprawowania opieki farmaceutycznej, o której mowa w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty, wystawić receptę na produkty lecznicze, środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego lub wyroby medyczne, do której stosuje się następujące zasady:

- 1) jest wystawiana na podstawie zapisanego w SIM zlecenia lekarza dotyczącego kontynuacji terapii produktem leczniczym, środkiem spożywczym specjalnego przeznaczenia żywieniowego albo wyrobem medycznym przepisany na receptę kontynuowanej;
- 2) jest wystawiana na produkty lecznicze, środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego albo wyroby medyczne przepisane na receptę kontynuowanej;
- 3) jest wystawiana w terminie określonym przez lekarza wystawiającego receptę kontynuowaną, nie dłuższym niż 12 miesięcy od daty wystawienia tej recepty;
- 4) łączna ilość produktu leczniczego, środka spożywczego specjalnego przeznaczenia żywieniowego albo wyrobu medycznego nie może przekroczyć ilości niezbędnej pacjentowi do 360-dniowego okresu stosowania wyliczonego na podstawie sposobu dawkowania określonego na receptę kontynuowanej, przy czym ilość produktu leczniczego na jednej receptę nie może przekraczać ilości niezbędnej do stosowania w okresie określonym przez lekarza;
- 5) jest wystawiana po wykonaniu przez farmaceutę badania diagnostycznego, pomiaru ciśnienia krwi lub innej czynności w ramach sprawowania opieki farmaceutycznej - jeżeli lekarz wystawiający receptę kontynuowaną zleci ich wykonanie;
- 6) jest wystawiana w postaci elektronicznej;
- 7) może być wystawiona na produkty lecznicze o kategorii dostępności Rp lub Rpz;
- 8) zawiera dane, o których mowa w art. 96a ust. 1 pkt 1-4, pkt 5 lit. a oraz pkt 6, a w przypadku recepty, na której co najmniej jeden z przepisanych produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywien-

niowego lub wyrobów medycznych, dla którego wydano decyzję o objęciu refundacją w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, ma być wydany za odpłatnością, o której mowa w art. 6 ust. 2 tej ustawy - dodatkowo dane, o których mowa w art. 96a ust. 8pkt la. 1b i 3-10;

- 9) wskazuje się na niej odpłatność określoną przez lekarza na receptie kontynuowanej, chyba że farmaceuta wystawiający receptę powziął wiedzę o konieczności zmiany odpłatności”.
- c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

[Odmowa wykonania usługi i wydania produktu]

„5. Farmaceuta i technik farmaceutyczny mogą odmówić:

- 1) wykonania każdej usługi farmaceutycznej, o której mowa w art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty, jeżeli jej wykonanie może zagrażać życiu lub zdrowiu pacjenta lub innych osób;
- 2) wydania produktu leczniczego, wyrobu medycznego lub środka spożywcze-
go specjalnego przeznaczenia żywieniowego, jeżeli:
  - a) powziął uzasadnione podejrzenie, że:
    - produkt leczniczy, wyrób medyczny lub środek spożywczy specjalnego przeznaczenia żywieniowego, który ma zostać wydany w ramach usługi farmaceutycznej, może być zastosowany w celu pozamedycznym, - recepta lub zapotrzebowanie, które mają być podstawą wydania produktu leczniczego, wyrobu medycznego lub środka spożywcze-
go specjalnego przeznaczenia żywieniowego, nie są autentyczne.
  - b) zachodzi konieczność dokonania zmian składu leku recepturowego na receptie, do których farmaceuta albo technik farmaceutyczny nie posiada uprawnień, i nie ma możliwości porozumienia się z osobą uprawnioną do wystawiania recepty,
  - c) od dnia sporządzenia produktu leczniczego upłynęło co najmniej 6 dni - w przypadku leku recepturowego sporządzonego na podstawie recepty lub etykiety aptecznej,
  - d) osoba, która przedstawiła receptę do realizacji, nie ukończyła 13. roku życia,
  - e) zachodzi uzasadnione podejrzenie co do wieku osoby, dla której została wystawiona recepta.”;

dodano art. 99b w brzmieniu:

[Obowiązek podmiotu prowadzącego aptekę]

„Art. 99b. 1. Podmiot prowadzący aptekę jest obowiązany zapewnić wyko-

nywanie czynności w aptece przez farmaceutów i techników farmaceutycznych w liczbie odpowiadającej zakresowi działalności oraz dniom i godzinom pracy apteki oraz udokumentować realizację tego obowiązku.

2. Jeżeli podmiot prowadzący aptekę narusza obowiązek, o którym mowa w ust. 1, kierownik apteki skracza godziny pracy apteki odpowiednio do liczby farmaceutów i techników farmaceutycznych wykonujących czynności w aptece.

3. Kierownik apteki niezwłocznie informuje podmiot prowadzący aptekę o skróceniu godzin pracy apteki, o którym mowa w ust. 2.”;

w art. 103 [Cofnięcie zezwolenia na prowadzenie apteki ogólnodostępnej] w ust. 2 dodano pkt 10 w brzmieniu:

„10) podmiot prowadzący aptekę nie wykonuje obowiązku, o którym mowa w art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty.”;

Radca Prawny OIA
w Białymstoku
Elżbieta Nowak

Przedruk z Biul. Inf. OIA w Białymstoku nr 1 2021 r.

Biuletyn Roku Czochralskiego

Wrocław

13 stycznia 2021 r.

rok X, numer 3/293

Kalendarze

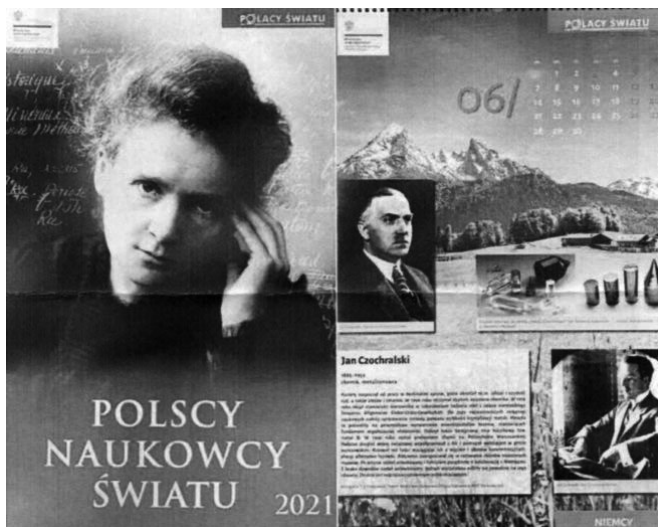
Z Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Fizycznego otrzymałem kalendarz na rok 2021 wydany z okazji Stulecia PTF. Każdy miesiąc jest zilustrowany fotografią wybitnego fizyka lub uczonego zasłużonego dla fizyki.

Na stronie dotyczącej miesiąca kwietnia jest fotografia Jana Czochralskiego, zaś dzień 22 kwietnia jest oznaczony jako 68. rocznica śmierci Czochralskiego. Jest tam też kopia strony tytułowej jego pracy „Ein neues Verfahren zur Messung...”. Na stronie dotyczącej października jest zaznaczony dzień 13 października z podpisem „136. rocznica urodzin Jana Czochralskiego”.

Józef Szudy

Kolejny kalendarz wydało Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Oto, co napisała pani Patrycja Skoczek, Rzecznik Prasowy Sieci Badawczej Łukasiewicz - Instytut Mikroelektroniki i Fotoniki: *W ostatnim roku również i nasz Instytut promował nazwisko profesora - i w mediach społecznościowych i wszędzie tam, gdzie było to możliwe. Ostatnim działaniem, które podjęliśmy była współpraca z projektem Piękniejsza Strona Nauki i MSZ - w przygotowanym przez MSZ kalendarzu „Polscy naukowcy świata” jest również materiał o prof. Janie Czochralskim ze zdjęciami, które udostępnił nam już jako Instytut Mikroelektroniki i Fotoniki (od 1.10.2020 po połączeniu ITME i ITE nazywamy się Łukasiewicz - Instytut Mikroelektroniki Fotoniki).* Kalendarz został sfinansowany ze środków Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Poniżej zdjęcie okładki oraz strony z kalendarza.

Trzeci kalendarz na rok 2021 wydał Instytut Pamięci Narodowej. Naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa we Wrocławiu, Wojciech Trębacz napisał do Redakcji „Biuletynu”: (...) *Pragnę poinformować, że Instytut Pamięci Narodowej wydał kalendarz na 2021 rok z wybitnymi postaciami jako ilustracjami danych miesięcy. Jedną z nich jest prof. Jan Czochralski (...).*

Celem wydawnictwa jest upamiętnienie polityków, a także ludzi kultury i techniki, szczególnie zasłużonych w najnowszej historii Polski. Kalendarz ilustrował Krzysztof Wyrzykowski, rysownik wielu znanych komiksów historycznych IPN. Zawiera biografie patronów. Dzięki dużemu formatowi idealnie nadaje się do powieszenia na ścianę, gdzie na pewno zwróci na siebie uwagę.

Szanowni Państwo, nastały dobre czasy popularyzacji wybitnych polskich postaci, w tym prof. Jana Czochońskiego. Po książce „Królewski Dar” (patrz numer 30/290 z grudnia ub. roku), mamy aż trzy kalendarze. Co ciekawe, nie ma w roku 2021 żadnej okrągłej rocznicy dotyczącej prof. Czochońskiego! A więc nastała normalność...

Serdecznie dziękujemy informatorom za udostępnione kalendarze.

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

Zapowiedzi wydarzeń

• 3 lutego 2021 r. - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - premierowe emisje w TVP; <https://prograintv.naziemna.info/program/audycja/Geniusze+i+marzyciele.+Jan+Czochralski> - TVP1 - godz. 21:00

7 lutego 2021 (niedziela) - 21:40

Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski

8 lutego 2021 (poniedziałek) - 03:30

Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski

16 lutego 2021 (wtorek) - 11:45

Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski

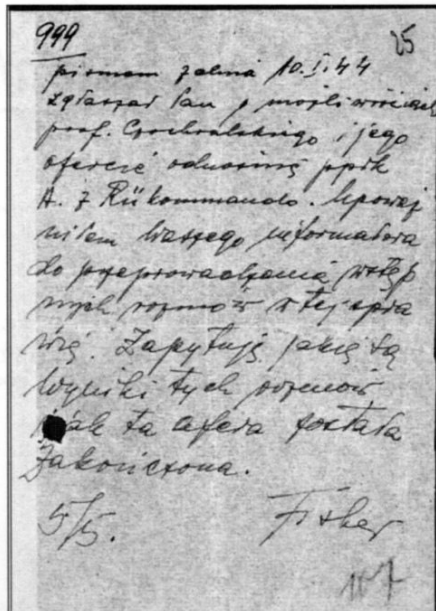
Odkrycie

Nowe dokumenty z AAN

Dyrektor Archiwum Akt Nowych, Mariusz Olczak, przygotował ciekawą pracę o prof. Stanisławie Ostoi-Chrostowskim ps. Korweta, pt. *Stanisław Ostoj-Chrostowski - sztuka i wywiad*. Ukazała się ona w książce pt. „Korweta”. Referat 999 Wydziału Bezpieczeństwa i Kontrwywiadu Oddziału II Komendy Głównej Armii Krajowej opublikowanej przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2020 r. na stronach 58-226 [książka dostępna jest w internecie: www.aan.gov.pl/pliki/KORWETA/biala].

Prof. Ostoja-Chrostowski, jako twórca Referatu 999 w Oddziale II Komendy Głównej AK, jest nam znany z odkrytych w 2011 r. dokumentów Armii Krajowej dotyczących prof. Jana Czochralskiego. Teraz dostaliśmy kolejne dokumenty wywiadowcze.

1. Zastępca Szefa Wydziału Bezpieczeństwa i Kontrwywiadu Oddziału II KG AK, Stefan Ryś ps.

Fischer, kieruje 5 maja 1944 r. pismo do Ostoi-Chrostowskiego ps. Korweta [AAN, Armia Krajowa, sygn. 203-III-137, s. 25]:

999. *Pismem z dnia 10 I 44 zgłaszał Pan o możliwościach prof. Czochrałskiego i jego ofercie odnośnie ppłk. A. z Rü-kommando. Upoważniłem Waszego informatora do przeprowadzenia wstępnych rozmów w tej sprawie. Zapytuję jakie są wyniki tych rozmów i jak ta afera została zakończona.*

Fischer

Wydaje się, że ów ppłk. A. z Rü-kommando (= Rüstung-kommando, czyli Dowództwo Uzbrojenia) to *Johann von Arendt*, o którym wspominali zarówno prof. Czochrański jak i jego córka w zeznaniach w 1945 r. Niestety, najprawdopodobniej jest to pseudonim tego Niemca, ponieważ nikt o takim lub podobnym nazwisku nie figuruje w wykazach niemieckich oficerów przebywających w Warszawie. Chyba, że chodzi o kogoś spoza Warszawy - to należy sprawdzić. Niezależnie od tego mamy potwierdzenie faktu kontaktów z tym pułkownikiem, w co wielu powątpiewało.

2. Dziesięć dni później. 15 maja 1944 r., 999, a więc Ostoja-Chrostowski przesyła Fischerowi obszerny meldunek z relacjami z rozmów pracownika Referatu 999 z pułkownikiem A. i prof. Czochrańskim, które odbyły się w pracowni Czochrańskiego na terenie jego Zakładu Badań Metali w pierwszych dniach lutego i w połowie marca 1944 r. Pierwsza rozmowa odbyła się „sam na sam”, w drugiej uczestniczył Czochrański. Ponadto pracownik 999 odbył dwie rozmowy z samym Profesorem, również w jego biurze.

Niemiec twierdził, że duża część korpusu oficerskiego Wehrmachtu jest wrogo usposobiona do reżimu hitlerowskiego i chciałaby skontaktować się z KG AK w celu powtórzenia akcji z 1918 r. (m.in. wydanie Polakom zapasów broni). Podczas drugiej rozmowy z A. Czochrański (*bardzo lojalnie*) sugerował A. konieczność *prędkiej decyzji*. Uprzedzono A., że KG oczekuje na ofertę ze strony niemieckiej. Prof. Czochrański kilkakrotnie zawiadamiał o przyjeździe A. do Warszawy, ale propozycji niemieckich nie było.

Z oświadczenia A. wynika, że zmobilizował do swojego obozu różne, wymienione z nazwiska, osoby. Pojawia się m.in. mjr Langner znany z zeznań Czochrańskiego z 1945 r.

999 pisze dalej: *Wydaje mi się, że profesor w całej tej sprawie odgrywa rolę inspiratora. Pragnie w razie udania się akcji poprawić sobie zaszarganą opinię oportunistycznego współpracownika „w dziele odbudowy GG” i niezbyt lojalnego obywatela polskiego w czasie okupacji.*

Po otrzymaniu listu Fischera, Ostoja-Chrostowski wysłał swojego pracownika do prof. Czochrańskiego. by uzupełnić materiał informacyjny. Okazało się, że Niemcy oczekują wybuchu powstania. Poza tym A. interweniował

go byłem kierownikiem. Arndt wprowadzał mnie w Gestapo do odpowiednich referentów, którzy sprawy [?] opracowywali. Arndt niechętnie ze mną chodził do Gestapo, gdyż, jak mi się wydaje, był tam źle widziany, albowiem był Niemiec starej daty. Niejednokrotnie Arndt wspominał w Instytucie, że wstydzi się tego, że jest Niemcem. (...) W ogóle w Gestapo byłem osobiście może ze 4 razy; w pozostałych wypadkach działałem za pośrednictwem Amdta i dr. Fraasa z Rüstungskommando. (...)

▶ Irena Szyller, kierowniczką sekretariatu Instytutu Metalurgii i Metaloznawstwa wspomina w 1956 r. [archiwum prof. K. Gierdziejewskiego]: dwa razy osobiście zorganizowałam ochronę dla adiutanta gen. Bora-Komorowskiego, Nowickiego, który pod pseudonimem „Stal Wolframowa” przybywał do prof. Czochrańskiego, aby w jego gabinecie odbyć poufne rozmowy i kontaktować się z niemieckim **pułkownikiem Johann v. Arendt**.

▶ Ludwik Szenderowski [10 stycznia 1984 r.], kierownik warsztatów i szef komórki AK w Instytucie - Profesora odwiedzał na Politechnice pewien pułkownik Wehrmachtu. (...) Dowiedziałem się, że jest to bliski krewny żony Profesora, **plk Arendt**, który pełnił służbę w Warszawie. Pewnego razu Profesor zaprosił mnie do siebie i oświadczył, że **plk Arndt** ma niebawem opuścić Warszawę i przed wyjazdem chciałby się spotkać z przedstawicielem Dowództwa AK w sprawie przekazania przez pułkownika pewnej ilości uzbrojenia. Profesor poinformował mnie, że plk Arndt był wrogiem gestapo. Odnosił się z sympatią do Polaków i nawet spowodował zwolnienie szeregu więźniów Polaków z obozu w Oświęcimiu, którzy nie byli pod nadzorem Gestapo. (...) O wspomnianej propozycji plk. Amdta powiadomiłem za pośrednictwem łącznika Dowództwa Odcinka AK i w rezultacie doszło do spotkania w gabinecie Profesora. (...) Wkrótce plk Arendt opuścił Warszawę. 26 marca 1984 r. inż. Szenderowski dodał: Wspomnianym łącznikiem w kontaktach między dowództwem odcinka AK a plk. Arndtem i Profesorem był mój przyjaciel, inż. Adam Jastrzębski, porucznik AK, późniejszy dowódca oddziału w walkach powstańczych na Mokotowie (zmarł w 1983 r.).

▶ Jan Kidawa - [zał. nr 2 1984 r.]: na początku 1944 r. zgłosił się do Czochrańskiego kuzyn żony plk **von Arent**, z którym jeszcze w Berlinie utrzymywał przyjazne stosunki. Poprosił o skontaktowanie z polskim podziemiem w celu przekazania broni dla AK. Zorganizował je na prośbę Profesora - inż. Szenderowski. Spotkanie odbyło się w gabinecie Czochrańskiego. Stronę polską reprezentował adiutant Bora-Komorowskiego. Niestety, nie wiemy, kto był informatorem Kidawy w 1984 r.

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

Wydarzenia związane z Janem Czochralskim

- 3 lutego - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - premierowa emisja w TVP1
- 7 lutego - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Polonia

Zapowiedzi wydarzeń

- 8 lutego - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Polonia - godz. **03:30**
- 8 lutego - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **21:10**
- **9 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **11:55**
- **11 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **03:05**
- **16 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **11:45**

Geniusz i marzyciel

A więc stało się! Mamy drugi pełnometrażowy film dokumentalny o prof. Janie Czochralskim. Inny niż poprzedni „Powrót chemika”. Docierają do mnie pozytywne opinie o tym dziele pani rez. Katarzyny Trzaski. Zarówno z kraju jak i z zagranicy, zarówno od rodziny jak i obcych. To cieszy! Podkreślono, że w filmie zadbano o przedstawienie wszystkich aspektów biografii Czochralskiego i podkreślono znaczenie jego prac dla funkcjonowania współczesnego świata elektroniki, bez którego każdy z nas nie wyobraża sobie życia. Szkoda tylko, że wybrano takie „ściśnięte” liternictwo podpisów, co utrudnia odczytanie nazwisk i afiliacji występujących osób. Mam nadzieję, że wersja angielska będzie czytelniejsza. Na koniec gorzka scena prawdy z laboratorium studentckiego - tylko Murzyn wiedział coś o Janie Czochralskim. Mam nadzieję, że po tym filmie większość będzie już znała Profesora.

Tych, którzy nie oglądali filmu w telewizji mogą zobaczyć film w Internecie pod adresem: <https://vod.tvp.pl/video/geniusze-i-marzyciele,jan-czochralsku51998800>

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

Wydarzenia związane z Janem Czochralskim

- **8 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Polonia
- **8 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument
- **9 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument
- **11 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument
- **13 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument (17:45)

Zapowiedzi wydarzeń

- **15 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **11:40**
- **25 lutego** - Katarzyna Trzaska (reż.) - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - TVP Dokument - godz. **01:15**

Informacje prasowe i internetowe, wydawnictwa książkowe

- 29 stycznia - *Film dokumentalny o Janie Czochralskim w TVP* - <https://imif.lukasiewicz.gov.pl/wiadomosc/2021-01-29/>
- 3 lutego - *Geniusze i marzyciele. Jan Czochralski* - <https://www.biuletyn.pw.edu.pl/Kalendarium/Czochralski-film>
- 5 lutego - *Geniusze i marzyciele* - <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1254168> [m.in. szczegółowe informacje o filmie o Janie Czochralskim i jego twórcach]
- 12 lutego - Monika Sroczyńska - *Pochodzący z Dębicy naukowiec autorem języka światowej elektroniki! Właśnie został zatwierdzony standard JPEG XL zapisujący polskim ANS - Dębica nasze miasto*; <https://debica.naszemiasto.pl/pochodzacy-z-debicy-naukowiec-autorem-iezyka-swiatowej/ar/c/1-8133741>

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

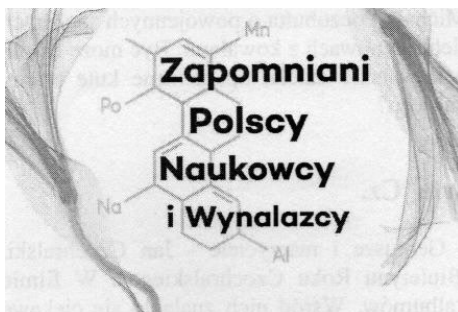
Wydarzenia związane z Janem Czochralskim

- ▶ 30 kwietnia - Adam Chorażyczewski, - *Jan Czochralski - wynalazca metody otrzymywania monokryształów krzemu* - I nagroda w konkursie IPN „Zapomniani polscy naukowcy i wynalazcy” [patrz niżej]
- ▶ 30 kwietnia - Ida Kapelińska - *Jan Czochralski* - II nagroda w konkursie IPN „Zapomniani polscy naukowcy i wynalazcy”

Zapowiedzi wydarzeń

- ▶ 12 maja - Paweł Tomaszewski - *Jak Czochralski zmieniał świat* – Klub Profesorów im. Ludwika Kolankowskiego w Toruniu, godz. 18:00 (tryb zdalny).

Pod tym tytułem Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej ogłosiło konkurs pod honorowym patronatem Ministra Edukacji i Nauki. Konkurs adresowany był do uczniów klasy VII lub VIII szkoły podstawowej i uczniów szkoły ponadpodstawowej. Zadanie konkursowe polegało na tym, aby w ciekawej i nowoczesnej formie przedstawić

życie i działalność wybranego przez siebie polskiego naukowca. Ważne, aby wybrana postać była mało znana bądź w ogóle nieznaną, była Polakiem i żyła w XIX-XX wieku. Termin zgłoszenia upłynął 7 marca 2021 r. Koordynatorem projektu była Katarzyna Miśkiewicz. Na konkurs wpłynęło ponad 400 różnorodnych prac z całej Polski. Pomysłowość młodych naukowców ogromnie zaskoczyła i ucieszyła organizatorów. Komisja konkursowa miała więc niełatwe zadanie i w związku z tym przyznała równorzędne nagrody oraz wyróżnienia. Prace były oceniane w dwóch kategoriach wiekowych.

Wyniki konkursu ogłoszono 30 kwietnia br. Jedną z trzech pierwszych nagród w kategorii uczniów klas siódmych i ósmych szkoły podstawowej przyznano 12-letniemu **Adamowi Chorażyczewskiemu** z SP w Czerniejewie za film pt. *Jan Czochralski - wynalazca metody otrzymywania monokryształów krzemu* [9,5 minuty]. Jedną z dwóch drugich nagród w tej samej kategorii wiekowej otrzymała Ida Kapelińska za pracę pt. *Jan Czochralski*. A więc Czochralski górą! Laureatom, którzy wybrali prof. Jana Czochralskiego za bohatera swoich prac serdecznie gratulujemy. Gratulację przesyłamy też dyr. Michałowi Poczobuttowi, dziadkowi Adama :-)

Wszystkich zapraszamy do obejrzenia ciekawej pracy Adama pod adresem <https://youtu.be/CHhItHuvaGg>

Nowy film o Czochralskim

Regionalna TVP w Bydgoszczy wyemitowała 16 i 17 kwietnia nowy film o prof. Janie Czochralskim zatytułowany „Tam, gdzie Dolina Krzemowa” w reżyserii Moniki Kamińskiej. W filmie znalazło się też ciekawe wspomnienie Michała Poczobutta o powojennych spacerach prof. Czochralskiego trasą kuźni kcyńskich i długich rozmowach z kowalami. Być może dzielił się z nimi swoją wiedzą metalurga. Być może kowalskie dzieła, np. żelazne kute bramy i ogrodzenia, mają w sobie jakąś pamięć o Czochralskim?

To nie Marta Cz.

Dobrze pamiętamy film Katarzyny Trzaski pt. *Geniusze i marzyciele - Jan Czochralski*. Pisaliśmy o tym w numerze 6/296 naszego „Biuletynu Roku Czochralskiego”. W filmie pokazano wiele starych fotografii z rodzinnych albumów. Wśród nich znalazło się ciekawe zdjęcie starszej dystygowanej damy podpisane jako „Marta Czochralska”, matka Profesora. Tymczasem w rozmowie z panią Zofią Czochralska okazało się, że fotografia przedstawia jej prababkę, Małgorzatę Cholewińską. Pani ta była teściową Władysława Czochralskiego, brata Profesora.

Jedynie prawdziwe zdjęcie portretowe Marty Czochralskiej znamy z notatek pośmiertnych opublikowanych w prasie... polonijnej w USA. Pięknie dziękuję pracownikom Muzeum Polskiego w Chicago, Biblioteki Uniwersytetu stanu Illinois w Urbanie i Biblioteki Jagiellońskiej za pomoc w poszukiwaniach.

Paweł Tomaszewski
INTiBSPAN

Zapowiedzi wydarzeń

- ▶ 12 maja - Paweł Tomaszewski - *Jak Czoehrański zmieniał świat* - Klub Profesorów im. Ludwika Kolankowskiego w Toruniu, godz. 18:00 (tryb zdalny)

Informacje prasowe i internetowe, wydawnictwa książkowe

- ▶ 19 lutego - Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu - *Giganci Nauki Kujaw i Pomorza* - <http://www.bptorun.edu.pl/746/giganci-nauki-kuiaw-i-pomorza>
- ▶ 19 lutego - Beata Krzemińska - *Naukowi giganci Kujaw i Pomorza* -
- ▶ <https://www.kuiawsko-pomorskie.pl/36831-naukowi-giganci-kujaw-i-pomorza>
- ▶ 8 marca - Bartosz Stelmasik - „*Giganci nauki Kujaw i Pomorza bez tajemnic*”. *Kim była np. Wilhelmina Iwanowska?* - <https://bydgoszcz.tvp.pl/52676121/naukowi-giganci-kuiaw-i-pomorza>
- ▶ 23 kwietnia - Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli (Włocławek) - *Jan Czoehrański - życie jak film* - <https://edupolis.pl/ian-czoehrański-zycie-iak-film/>

Giganci Nauki Kujaw i Pomorza

19 lutego obchodzony jest **Dzień Nauki Polskiej**. Pragnąc przypomnieć sylwetki ludzi nauki regionu Piotr Całbecki, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, zainaugurował nowy cykl edukacyjny **Giganci Kujaw i Pomorza**. W tym roku będą to **Giganci Nauki Kujaw i Pomorza** - wybitni naukowcy związani z regionem.

Nie ma nic lepszego niż dobra lekcja, którą zapamięta się do końca życia. Ta, na którą was zapraszam na pewno do takich należy. Jest to lekcja o wielkich postaciach województwa, kujawsko-pomorskiego. Zapraszamy na ten cykl spotkań z fantastycznymi naukowcami, wielkimi ludźmi, którzy rozstawili nas na całym świecie - mówi marszałek Piotr Całbecki.

Wybrano sześcioro uczonych: Wilhelminę Iwanowska, Mariana Rejewskiego, Alberta Michelsona, Henryka Arctowskiego, Tadeusza Reichsteina i Jana Czoehrańskiego. I tu mała zabawa dla Czytelników - kto jest kim na poniższej ilustracji?

Za pośrednictwem Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Internetowej zostaną przedstawione sylwetki naukowców. Filmy o postaciach zasłużonych dla regionu będą dostępne na platformie „Edupolis”. Zwieńczeniem projektu będzie **konkurs** adresowany do młodzieży szkół ponadpodstawowych, związany z osobami zaprezentowanymi w ramach cyklu. Pomocą dla uczestników kon-

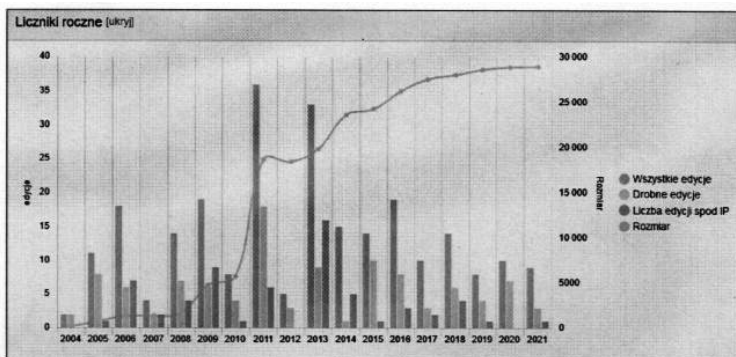

kursu, a także wszystkich, którzy interesują się historią naszego regionu, będą **pakiety edukacyjne**, które zostaną przygotowane przez biblioteki pedagogiczne z Bydgoszczy, Torunia i Włocławka, i udostępnione w Internecie.

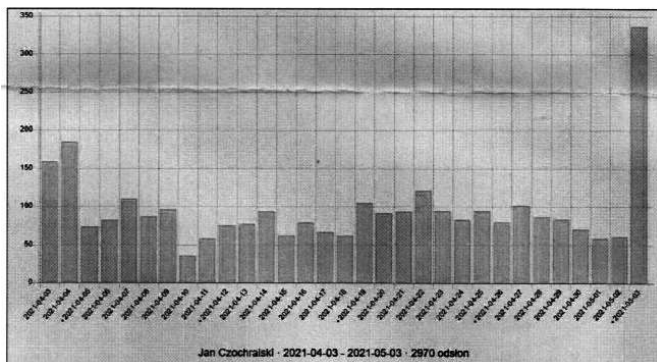
Czochralski w Wikipedii - totalne nieporozumienie

Jak wszyscy wiedzą, najlepszym (??) źródłem informacji w Internecie jest Wikipedia. Niestety, mało kto zna kulisy tworzenia haseł. A te kulisy dyskwalifikują Wikipedię jako poważne źródło. Otóż każdy może coś napisać i, co gorsza, poprawić o ile powoła się na dwa źródła danej informacji - dwie gazety! Dlatego o jakości hasła świadczy, według mnie, zawartość tzw. historii czyli spis wprowadzanych „poprawek”. Ofiarą poprawiaczy stał się też prof. Jan Czochralski.

Popatrzmy więc nie tyle na tekst samego hasła (ma nadal błędy!) ale właśnie na historię pokazującą kto i jak namieszał w tekście od 2004 r. W samym tylko kwietniu bieżącego roku aż 9 razy poprawiano hasło. Na poniższym wykresie znajdziemy dane o rodzajach poprawek. Widać dwa lata, gdy gwałtownie zwiększyła się ich ilość związana z istotnym rozbudowaniem hasła - 2011 i 2013. To były lata intensywnego zainteresowania się Czochralskim - nowe odkrycia i ustanowienie Roku Czochralskiego. Statystyka pokazuje, że aż 151 osób uczestniczyło w „poprawianiu” hasła. Rekordzistą jest chemik-organik prof. dr hab. Michał Sobkowski z Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu, od 2009 r. pełni funkcję administratora Wikipedii. Tekst biogramu Czochralskiego zmieniano 250 razy! średnio co... 24 dni!

Wikipedia podaje również ciekawą analizę odsłon biogramu prof. Czochrańskiego pokazując zainteresowanie tym tekstem. Poniżej mamy wykres dla ostatniego miesiąca czyli dla kwietnia 2021 r. Wyliczono średnią na około 90 odsłon dziennie. Zaskakuje gwałtowne zainteresowanie trzeciego maja br. - prawie 350 razy otwierano tę stronę Wikipedii. Dlaczego? Czyżby powtórka przed... maturą zaczynającą się 4 maja?!

Nie był to jednak wynik rekordowy. Zaskakuje początek lutego br.: 1 lutego - 1198 odsłon, 2 lutego - 1673, a 3 lutego... 8228 odsłon! 4 lutego już tylko 2409 odsłon. Skąd aż takie zainteresowanie Czochrańskim? Wcześniejsze jednodniowe „wysoki” zanotowano 25 IX 2016 (1186 odsłon), 27 IX 2016 (1 100), 12 XI 2018 (923), 5 XI 2019 (1196) i 23 X 2020 (1215 - to rocznica urodzin Profesora). Zwykle czytano biogram od 5 do 100 razy dziennie.

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

Czochralski w Berlinie

Wobec usunięcia z nowego wydania książki „Powrót” wszystkich fotografii domów związanych z Janem Czochralskim, koniecznym stało się przedstawienie tego materiału choćby PT Czytelnikom „Biuletynu Roku Czochralskiego”.

Najwięcej informacji o interesujących nas adresach przynosi akt ślubu nr 92 z 1911 r. sporządzony w Urzędzie w Treptow (dziś jest to dzielnica Berlina). Mówi o chemiku Johannie Czochralskim, katoliku urodzonym w Kcyńcu, a mieszkającym w Baumschulenweg (Treptow) przy Marientalerstrasse 24, i o Margarete Friederike Else Haase, ewangeliczkę urodzoną w Berlinie, Reinickendorferstrasse 69 a mieszkającej w Treptow przy Marientalerstrasse 24. Jednym ze świadków był ojciec panny młodej mieszkający przy Baumschulenstrasse 95.

*Dom przy Marientalerstrasse 24, małej uliczce niedaleko stacji kolejki S
Baumschulenweg (Fot. Google, lipiec 2008)*

Poprzez to małżeństwo młody Czochralski stał się współwłaścicielem kilku kamienic w Berlinie, co w pewnym stopniu ułatwiało kontakt z ludźmi relatywnie wysoko usytuowanymi w ówczesnej hierarchii Berlina. Potwierdzeniem tego statusu majątkowego są m.in. kamienice przy Baumschulenstrasse 95 i Treskowallee 107.

Dom przy Lindenstrasse 10 w Köpenick - taki adres podano w akcie zgonu pierworodnego syna. (fot. z Google, lipiec 2008)

30 marca 1911 r. młodzi Czochralscy zamieszkali w Karlshorst, w domu przy Treskowallee 107 (dziś ten dom nosi numer 81¹).²

¹ wyjaśnienia ze spółdzielni mieszkaniowej HOWOGE w piśmie z 27 czerwca 2006 r. do prowadzącego śledztwo Andrzeja Wiłuna (w archiwum autora)

² Pragnę podziękować dr. Reinhardowi Ueckerowi z Instytutu Wzrostu Kryształów (IKZ) w Berlinie za odnalezienie w księgach adresowych informacji o „naszym” Janie Czochralskim. Otóż w latach 1912-1918 *chemik Jan Czochralski* figuruje jako właściciel domu przy ul. Treskowallee 107 w dzielnicy Karlshorst. Jest to o tyle zaskakujące, że w księdze wieczystej jest wpisana Margareta Czochralska, czyli , żona Profesora!

Dom przy Treskowallee 107 (po remoncie w 2006 r., fot. D. Klimm).

	Friedrich-Str. 28.	
F	Czajkowski, Paul, Heilgeh. u. Masseur, NW52, Me-	—
V.	lanckthofstr. 26.	
je	Czochralski, Johann, Chemiker, Karlsruhst,	Czi
	Treskowallee 107 I E.	Czi
I	— Stanislaus, Kaufm., Hohenschönhausen, Ober-	
z.	seeistr. 72 III.	v.
F	— Reinhold, Klavierstimm., N4, Invalidenstr. 35 IV.	Czi
3	— Gisela, Rgl. Sängerin, N4, Invalidenstr. 35 IV.	
	Czok, Franz, Maurer, SO 33, Köpenicker Str. 191 H	—
	— Carl, Rohrleger, N 113, Niedermünder Str. 6 H. IV.	—
3	Czodrowski, Viktor, Heilgeh., Nichtenbg., Hal-	—

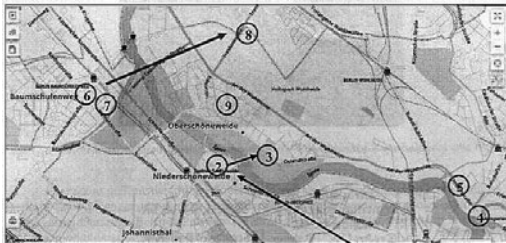
W książce adresowej Berlina zanotowano: „Czochralski, Johann, chemik, Karlsruhst, Treskowallee107”³

³ Berliner Adrefibuch: für d. Jahr...; unter Benutzung amlt. Quellen; Berlin 1917, str. 422; https://digital.zlb.de/viewer/image/10089470_1917/441_/LOG_0037/

*To najprawdopodobniej ten dom na zdjęciu satelitarzym
- przy Treskowallee 107 (fot. Google).*

W 1911 r. wniesiono zapis w księdze wieczystej działki Treskowallee 107 (dzisiejszy numer 81) o użytkowaniu przez Margaretę Czochralską. Prawo skasowano w 1919 r. prawdopodobnie w związku ze sprzedażem tej działki na rzecz Centrali Owocowo-Warzywnej⁴.

Miejsca „berlińskie” związane z Janem Czochralskim:

- 1 = A. Herbrand
- 2 = Kunheim & Co
- 3 = KWO-AEG
- 4 = kościół św. Józefa
- 5 = Lindenstrasse 10
- 6 = Baumschulenstrasse 95-96
- 7 = Marienstrasse 24
- 8 = Treskowallee 107
- 9 = kościół św. Antoniego Padewskiego, Roedernstrasse 2

⁴ dokument w archiwum autora

W domu w Karlshorst 3 sierpnia 1914 r. przychodzi na świat ich córka. Chrzcziny Leonii odbyły się 23 sierpnia 1914 r. w kościele „Pod dobrym Pasterzem” („Zum Guten Hirten”) przy Kürze Strasse 4 w Karlshorst⁵. Chrztu dokonał ks. Surma, a matką chrzestną była Marta Czochralska, zapewne matka Jana.

Nie wiadomo, czy Czochralscy mieszkali w rodzinnym domu Małgorzaty w dużej kamienicy przy Baumschulenstrasse 95 koło stacji kolejki Baumschulenweg w dzisiejszej dzielnicy Treptow-Köpenick. Pamiętamy ten adres z aktu ślubu. Małgorzata Czochralska była właścicielką tej kamienicy.

Kamienica przy Baumschulenstrasse 95. W głębi budynek przy Baumschulenstrasse 96 (stan z 13 IX 2015 r.)

Sąsiednia kamienica, pod numerem 96 (narożna) była (jest?) własnością przyrodniej siostry Małgorzaty Czochralskiej - Elzy Matuschke⁶. Do Czochralskich należało też skrzydło przy Ekkehardstrasse 1-3-5 (równoległe do torów kolejowych).

⁵ akt chrztu nr 37; pismo z parafii do Andrzeja Wiłuna z 5 maja 2006 r. (w archiwum autora)

⁶ niestety, nie udało się znaleźć informacji w aktach metrykalnych Berlina.

Dom przy Baumschulenstrasse 96 przed remontem (fot. A. Wihw)

Kamienica przy Baumschulenstrasse 96 (z lewej) i przy Ekkehardstrasse 1-3-5 (z prawej strony), (stan z 13 IX 2015 r.)

Inne berlińskie miejsca związane z Janem Czochralskim to dom, w którym urodziła się Małgorzata Haase - przy Reinickendorferstrasse 69 w dzisiejszej dzielnicy Berlin-Wedding.

Tu urodziła się Małgorzata Czochralska zd. Haase (fot. Google)

Przepraszam PT Czytelników za przerwę w wydawaniu „Biuletynu...” spowodowaną poważną awarią komputera.

Paweł Tomaszewski
INTiBS PAN

AMERYKAŃSKA FARMACJA

prof. dr hab. Anita MAGOWSKA

Katedra i Zakład Historii i Filozofii Nauk Medycznych
nego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu
e-mail: anitamagowska@yahoo.com

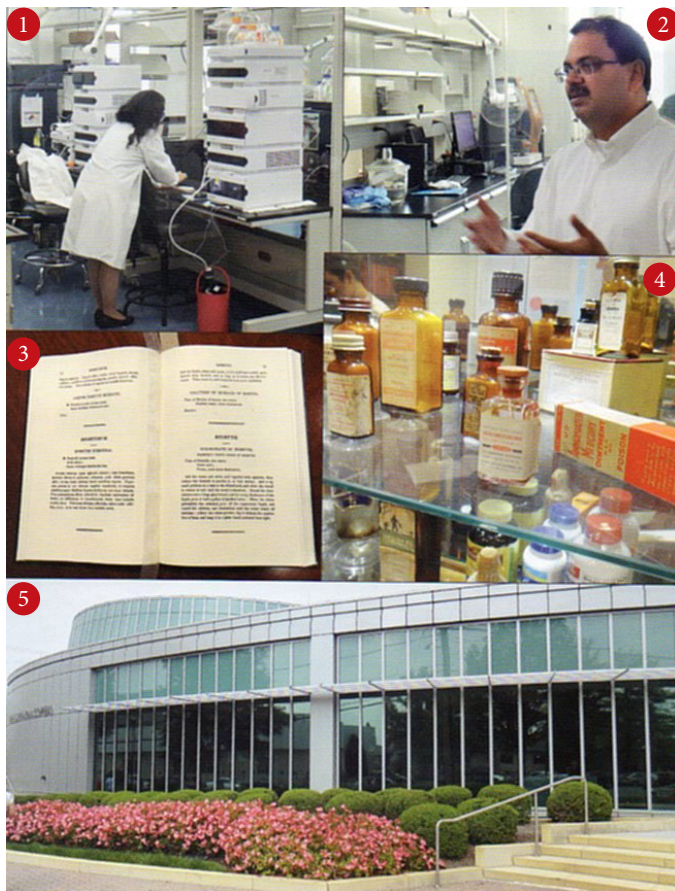

Historia nowoczesnej farmacji amerykańskiej zaczęła się wraz z wydaniem w 1820 roku pierwszej Farmakopei Amerykańskiej, czyli United States Pharmacopoeia - USP. Była ona manifestem niezależności od Europy i narzędziem kontroli nad jakością leków wytwarzanych przez aptekarzy i sprowadzanych drogą morską z Europy. Obecnie Farmakopea Amerykańska zawiera monografie leków przeznaczonych dla ludzi i zwierząt, zarówno przepisywanych przez lekarzy jak i wydawanych bez recepty, a także standardy suplementów diety, składników żywności, środków konserwujących, barwników i innych dodatków do żywności.

Od 1852 roku nad właściwym rozwojem farmacji w USA czuwa Amerykańskie Stowarzyszenie Farmaceutyczne. Początkowo jednym z najważniejszych celów tej organizacji była obrona zysków aptekarzy. Tak było do 1887 roku, w którym uznano, że skład organizacji jest zbyt zróżnicowany by skupiać się tylko na potrzebach właścicieli aptek. Utworzono zatem Narodowe Stowarzyszenie Aptekarzy Detalicznych, wkrótce zastąpione przez Sekcję Komercyjnych Interesów. Rozwiązano ją w 1898 roku, w którym powstało Narodowe Stowarzyszenie Farmaceutów z Aptek Ogólnodostępnych.

Z kolei w 1900 roku powstała Sekcja Farmacji Praktycznej i Dyspensowania, której celem było doskonalenie praktyki zawodowej poprzez organizowanie wykładów o postępie nauk farmaceutycznych. Sekcja wywalczyła dla członków ASF świadczenia socjalne w postaci przywilejów emerytalnych, ubezpieczeń od odpowiedzialności zawodowej i wypadków przy pracy, a także ubezpieczeń aptek prywatnych od pożarów i nieszczęśliwych wydarzeń. To bar-

dzo wzmocniło autorytet Amerykańskiego Stowarzyszenia Farmaceutycznego wobec całego zawodu, którego wszystkim przedstawicielom po prostu opłacało się należeć do ASF. W 1936 roku w strukturze tej sekcji została wydzielona Podsekcja Farmaceutów Szpitalnych, która z czasem odegrała wiodącą rolę w rozwoju farmacji klinicznej. Wśród innych sekcji na uwagę zasługuje Sekcja Ogólnej Praktyki Farmaceutycznej. W 1965 roku wszystkie sekcje zostały przemianowane na akademie, w obrębie których postawały kolejne sekcje.

W siedzibie Konwencji Farmakopei Amerykańskiej w Rockville. 1. W laboratoriach Konwencji wykorzystuje się najnowsze technologie badawcze, dlatego ich personel jest nieliczny 2. Pracownik Konwencji oprowadza po jej laboratoriach 3. Pierwsze wydanie Farmakopei Amerykańskiej z 1820 roku 4. Fragmenty ekspozycji w Muzeum Farmakopei 5. Fragment gmachu Konwencji.

W 1960 roku Sekcja Farmacji Praktycznej i Dyspensowania oficjalnie wprowadziła do aptek system kart pacjenta (Patient Record System), które miały wzmocnić więź pacjentów z konkretnymi aptekami i farmaceutami. Kilkanaście lat później w Stanie New Jersey wprowadzono wymóg formalny, by każdy farmaceuta przed wydaniem jakiegokolwiek medykamentu zapoznał się z profilem pacjenta, by uchronić go przed niekorzystnymi dla zdrowia interakcjami leków. To rozwiązanie przyjęło się w całych Stanach, stając się ważnym etapem wprowadzania opieki farmaceutycznej.

W tej samej dekadzie Amerykańskie Stowarzyszenie Farmaceutyczne zaczęło walczyć z wielolekowością i szkodliwymi interakcjami leków, które najczęściej występowały przy podawaniu doustnych antykoagulantów wraz z aspiryną. W 1971 roku ASF rozpoczęło pierwsze pilotowe badanie interakcji lekowych, a dwa lata później opublikowało jego wyniki w specjalnie wydanym tomie. Tom okazał się podstawą elektronicznej bazy danych MEDICOM.

Już w 1987 roku władze ASF uznały, że farmaceuci powinni być wynagradzani za udzielanie pacjentom porad bez względu na to, czy wiązały się z jakimś zakupem czy nie. W sposób szczególny farmaceuci mieli być opłacani za dystrybucję szczepionek. Trzy lata później ukazał się klasyczny już i dobrze znany w Polsce artykuł Lindy Strand i Charlesa Heplera definiujący opiekę farmaceutyczną jako rzeczywistą odpowiedzialność farmaceuty za farmakoterapię, podejmowanie decyzji i odgrywanie aktywnej roli w zapewnianiu leku najbardziej odpowiedniego dla danego pacjenta. W tym samym 1990 roku władze ASF uznały, że misją jego członków jest służba społeczeństwu. Służba ta wynika z odpowiedzialności za właściwe użycie leków i materiałów medycznych, a jest pełniona poprzez świadczenia zapewniające optymalnych wyników leczenia. W USA to nie były puste słowa, ale podsumowanie kolejnego etapu ewolucji zawodu farmaceuty. W kolejnych latach zakres misji Stowarzyszenia był parokrotnie zmieniany. Obecnie celem organizacji jest wspomaganie zdrowia publicznego poprzez rozwój zawodu farmaceuty.

Dla umocnienia opieki farmaceutycznej w USA znaczenie miało ustawowe zapewnienie farmaceutom nadzoru nad stosowaniem leków przez pacjentów korzystających z programu Medicaid. W 1994 roku ASF udokumentowało pomyślną realizację odpłatnych porad farmaceutycznych przez pojedynczych farmaceutów. Takie świadczenia farmaceutyczne były opłacane przez firmy ubezpieczeniowe zainteresowane zmniejszeniem chorobowości odlekowej. Od tej samej dekady organizacja współpracowała z Narodową Radą do spraw Programów Leków Wydawanych na Receptę (takich jak Medicaid i Medicare), by razem wypracować standardy zwrotu kosztów nie tylko leków ale i usług farmaceutycznych. W 1999 roku APhA wraz z organizacją reprezentującą apteki sieciowe i Narodowym Stowarzyszeniem Farmaceutów z Aptek Ogólno-

dostępnych ogłosiły dokument przedstawiający nowe strategie opłacania usług farmaceutycznych i zapewniania pacjentom opieki na wysokim poziomie. Nie można zapomnieć zasług Amerykańskiego Stowarzyszenia Farmaceutycznego dla wyodrębniania coraz to nowych specjalności zawodowych farmaceutów i certyfikowania techników farmaceutycznych. Ponadto organizacja uczestniczyła w narodowych dyskusjach o jakości genetyków i leków patentowanych, organizowała narodowe tygodnie farmacji i narodowe tygodnie zapobiegania przypadkowym otruciom, wspomagała kształcenie kobiet w zawodzie farmaceutycznym, podejmowała działania przeciw segregacji rasowej w zawodzie farmaceuty.

W siedzibie Amerykańskiego Stowarzyszenia Farmaceutycznego w Waszyngtonie przy Constitution Avenue. 1. Pomnik Williama Proctera, uważanego za twórcę farmacji amerykańskiej 2. Sztandary stanowych stowarzyszeń farmaceutycznych 3. i 4. Sala eksponująca 43 obrazy przedstawiające przełomowe momenty w dziejach farmacji 5. Ekspozycja nagród przyznawanych przez APhA wybitnym przedstawicielom zawodu 6. Siedziba Amerykańskiego Stowarzyszenia Farmaceutycznego.

Obrady 44. Międzynarodowego Kongresu Historii Farmacji odbyły się w Capital Hilton Hotel w Waszyngtonie. 1. Prezydium Kongresu podczas otwarcia. Uroczystość odbywała się w „Presidential Ballroom”, sali odwiedzanej przez wszystkich prezydentów USA od czasu Roosevelta 2. Uczestnicy Kongresu 3. Uroczyste posiedzenie Międzynarodowej Akademii Historii Farmacji. Przemawia prof. dr Bruno Bonnemain, prezydent Międzynarodowej Akademii Historii Farmacji 4. Prof. dr Alain Touwaide, wybitny znawca farmacji średniowiecznej i renesansowej, demonstruje swoją najnowszą książkę 5. Miejsce obrad Kongresu Historii Farmacji 6. Prof. dr Greg Higby, do niedawna dyrektor Amerykańskiego Instytutu Historii Farmacji, z otrzymanym Medalem im. Georgea Urdanga ustanowionym w 1952 r. przez Amerykański Instytut Farmacji.

Tylko w USA istnieje pojęcie „managed care pharmacy”. „MCP” to strategia odnosząca się do zdrowia publicznego a polegająca na stosowaniu medycyny dowodów naukowych w opiece farmaceutycznej. W połowie XX wieku jednocześnie rozwijały się systemy ubezpieczeń zdrowotnych i ostro konkurowały z sobą apteki. W rezultacie do aptek wprowadzono „Pharmaceutical Card System”, który z jednej strony wiązał pacjentów z daną apteką, a z drugiej pozwalał na objęcie ścisłą kontrolą kosztów farmakoterapii pojedynczych osób i całych populacji. W ślad za wprowadzeniem tych kart, utworzono stanowiska „Pharmacy Benefit Manager”, które nie mają odpowiednika w Polsce. Tacy specjaliści wyjaśniają, czy dane leki konkretnemu pacjentowi pomagają, jaki jest ich koszt, jaka jest jakość, czy i jak można obniżyć wydatki na leki, poprawiając przy tym efektywność terapii etc. Reprezentuje ich American Managed Care Pharmacy, organizacja skupiająca około 8.000 osób, nie tylko farmaceutów, które zarządzają farmakoterapią dla około 300 milionów Amerykanów.

W 2018 roku szpitale amerykańskie zatrudniały 4893 farmaceutów. Może się wydawać, że to niewiele. Trzeba jednak pamiętać, że świadczenia farmaceutyczne w szpitalach amerykańskich są zautomatyzowane, a ponadto głównym personelem aptek szpitalnych są technicy farmaceutyczni. To oni pod nadzorem farmaceutów dźwigają ciężar codziennych obowiązków. Dystans oddzielający amerykańską farmację szpitalną od polskiej obrazują liczby: w USA od 40 lat farmaceuci uczestniczą w porannych wizytach lekarskich na oddziałach, od 35 lat odpowiadają za płyny parenteralne, od 25 lat monitorują farmakoterapię. Dzięki komputeryzacji i automatyzacji wielu czynności, amerykańscy farmaceuci szpitalni mają czas na świadczenie opieki farmaceutycznej nad pacjentami.

Nie tylko amerykańskim problemem są nadmierne wydatki budżetowe na refundację kosztów farmakoterapii. Pilotażowo przeprowadza się miesięczną wycenę leków dla poszczególnych pacjentów, wykazując, że choć budzi wiele głosów krytycznych właściciele aptek i koncernów farmaceutycznych, prowadzi ona do oszczędności.

Przedruk „Farmaceutycznego Poradnika-Kalendarza” z 2020 r. z Wydawnictwa „Wiktor Szukiel”

APTEKA w Żółkwi na dawnej pocztówce

Bożena Sawicka - Wiśniewska, Ryszard Wiśniewski

The history of the pharmacy in Żółkiew is presented. Attention was paid to its owners and heirs. A postcard depicting the location of the pharmacy in the aforementioned city was presented.

Na jednej z kart pocztowych obrazujących dawne miasto Żółkiew widnieje kościół O.O. Dominikanów. Kościół ten i klasztor ufundowała matka króla Jana III Sobieskiego - Teofila z Daniłowiczów Sobieska (3). W kamienicy obok kościoła mieściła się apteka (fot. 1). Właścicielką apteki na prezentowanej pocztówce była Salawowa z domu Dadlez (Dadlec) Cecylia - córka Adolfa Dadleza (1). Ojciec jej był aptekarzem i wieloletnim zastępcą burmistrza Żółkwi.

Żółkiew. Kościół O.O. Dominikanów fund. matki kr. Jana III. Nakł. F. Zobel w Żółkwi.
„Akropol” Kraków.

W latach 1883 do 1899 Dadlez był właścicielem apteki w Kulikowie. Po jego śmierci (22.04.1899) aptekę w Żółkwi zarządzali od 1900 roku spadkobiercy Dadleza (1,4,5). Istotną rolę w ciągłości pracy apteki spełniali dzierżawcy. W latach 1907 do 1923 aptekę spadkobierców Dadleza dzierżawił Gross Karol (1,5). Dopiero w latach 1924 do 1932 właścicielką apteki została córka Dadleza Salawowa Cecylia. Aptekę Salawowej dzierżawił od 1926 do 1930 roku Fuerstein Artur, a następnie od 1931 do 1932 roku Friedman Adolf. Kolejną właścicielką wspomnianej apteki była w latach 1933 do 1939 Turzańska Zofia, a dzierżawcą nadal pozostał Friedman Adolf (1). Na uwagę zasługuje fakt, że apteka w Żółkwi istniała już w 1860 roku. Właścicielem apteki był Nahlik Juliusz (urodzony ok. 1817 r. zmarł 1881 r., farmaceuta-społecznik: komendant Gwardii Narodowej na pow. żółkiewski, burmistrz i honorowy obywatel miasta Żółkwi, do 1882 roku figuruje jako właściciel apteki). W latach 1883 do 1899 właścicielami apteki byli spadkobiercy Juliusza Nahlika (2,5).

Piśmiennictwo:

1. Kalendarze Farmaceutyczne Franciszka Heroda z lat 1921-1939 Warszawa.
2. Łopuszański B.: Nahlik Juliusz. W: *Polski Słownik Biograficzny* (P.A.N. Instytut Historii) Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. 1977, T. 22, s. 461.
3. Przewodnik - *Lwów, Krzemieniec. Kamieniec Podolski*. Autorzy: Strojny A., Bzowski K., Chojnacka K. Wyd. Bezdroża Sp. z o.o. Kraków 2009.
4. Słowo Polskie Nr 100. *Lwów*. Piątek 28.04.1899 r., s. 4.
5. Szematyzm Galicyi i Lodomeryi z wielkim księstwem krakowskiem na rok (1860-1914). Nakładem CK. Namiestnictwa we Lwowie.

Recepta z apteki w Starym Samborze

Bożena Sawicka-Wiśniewska
Ryszard Wiśniewski

W latach 1930 i 1931 aptekę spadkobierców magistra farmacji Józefa Gro-towskiego dzierżawił Jan Kania. Z tego okresu zachowała się kopia recepty opatrzona adresem oraz nazwiskiem właściciela i dzierżawcy apteki (fot. 1). Jan Kania w 1907 roku złożył egzamin tyrocynalny przed Gremium Aptekarzy Galicji Zachodniej w Krakowie. Następnie rozpoczął studia na Uniwersytecie Franciszkańskim we Lwowie zakończone w 1909 roku dyplomem magistra farmacji.

Źródło:

1. *Kalendarze Farmaceutyczne Franciszka Heroda z lat 1930 i 1931*, Warszawa.
2. *Kronika Farmaceutyczna*. Organ Galicyjskiego Tow. farmaceutycznego „Unitas” w Krakowie. Nr 12 w grudniu 1907, Rok X, s. 247. Nr 6 w czerwcu 1909 Rok XII, s. 102.

APTEKA pod „Złotym Lwem”

na tle krótkiej historii aptekarstwa poznańskiego

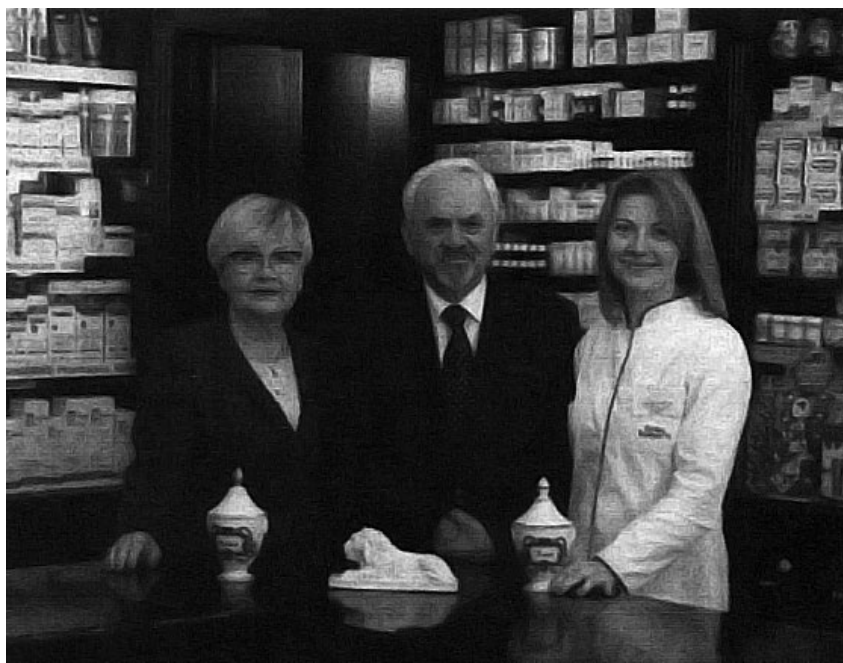
Elżbieta Rutkowska

Zakład Farmacji Stosowanej

Uniwersytet Medyczny w Białymstoku

Książka pt. *Apteka „Pod Złotym Lwem” na tle krótkiej historii aptekarstwa poznańskiego* (Poznań 2020) jest owocem pracy trzech autorów: mgr farm. Anny Marii Kielak, mgr farm. Konstancji Majewskiej i dra n. farm. Jana Majewskiego. Właściciele tytułowej apteki podjęli się niełatwego zadania opracowania jej historii.

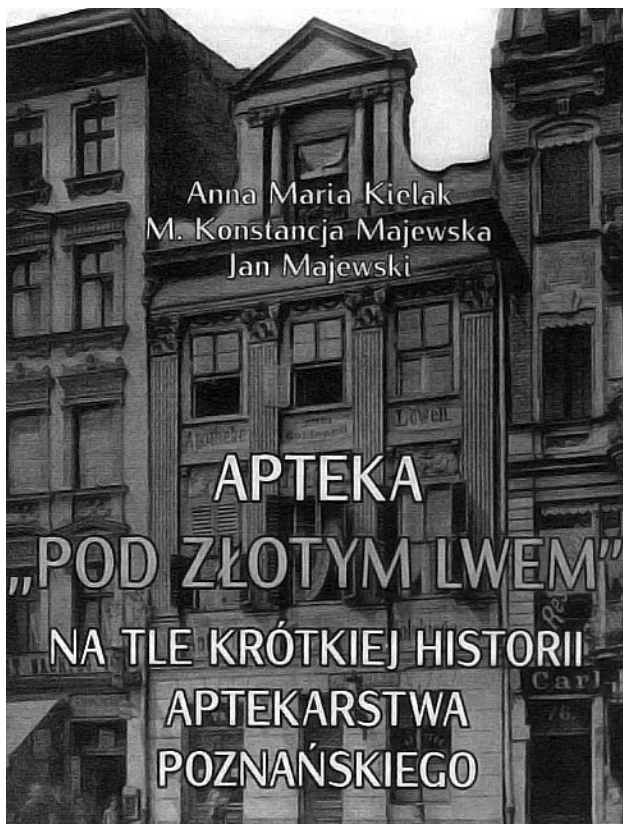
Autorzy książki pt. Apteka „Pod Złotym Lwem” na tle krótkiej historii aptekarstwa poznańskiego (Poznań 2020) (fot. Krzysztof Styszyński; archiwum dra Jana Majewskiego)

Publikacja, wydana dzięki Wielkopolskiej Okręgowej Izbie Aptekarskiej, liczy 101 stron i składa się z pięciu rozdziałów.

W rozdziale pierwszym przedstawiony został zarys historii Poznania do 1793 r., początki aptekarstwa w Poznaniu (w źródłach archiwalnych odnotowano istnienie apteki w Poznaniu w 1446 r.) i dzieje aptek na poznańskim Starym Rynku. Znalazły się w nim również informacje o aptekarzach pełniących funkcje: burmistrzów, rajców, ławników i starszych cechów. Ponadto zwrócono uwagę na jezuicką aptekę klasztorną oraz aptekę prowadzoną przez dominikanów.

Rozdział drugi poświęcony jest pruskiemu ustawodawstwu aptekarskiemu (z uwzględnieniem rodzajów aptek) i działalności aptekarzy w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk oraz udziałowi aptekarzy w organizacji studiów farmaceutycznych w Poznaniu. Wspomniana została także postać dra Karola Marcinkowskiego - poznańskiego lekarza, filantropa i społecznika - oraz jego współpraca z Eleonorą i Augustynem Kolskimi, którzy byli właścicielami apteki „Pod Złotym Lwem” w pierwszej połowie XIX w.

Rozdział trzeci dotyczy takich zagadnień jak: przynależność aptekarzy do cechów, utworzenie pierwszej organizacji aptekarskiej w Poznaniu w 1718 r., utworzenie samorządu aptekarskiego, udział aptekarzy w walkach o niepodległość (w powstaniu wielkopolskim, wojnie polsko-bolszewickiej, II wojnie światowej; z uwzględnieniem aptekarzy i farmaceutów poznańskich, zamordowanych w Katyniu). Przypomniano również o masowej demonstracji robotników w Poznaniu w czerwcu 1956 r.

Front kamienicy w Poznaniu. Stary Rynek 75 w XIX w. przedstawiony na okładce książki
(fot. Krzysztof Styszyński; archiwum dra Jana Majewskiego)

W rozdziale czwartym zostały opisane dzieje apteki „Pod Złotym Lwem” od XVIII w. do czasów współczesnych. Znajdują się w nim informacje o jej kolejnych właścicielach. Konstancja i Jan Majewscy koncesję na prowadzenie apteki otrzymali w grudniu 1989 r. Aptekę nr 61-015 (Stary Rynek 75) kupili od

Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Farmaceutycznego „CEFARM” i otworzyli 10 kwietnia 1990 r., powracając do nazwy: Apteka „Pod Złotym Lwem”. W 2005 r. do grona farmaceutów apteki dołączyła Anna Maria Kielak - córka Konstancji i Jana Majewskich. Właściciele zadbali o rozwój apteki w różnych wymiarach. Przede wszystkim, aby jak najlepiej pomagać chorym, zgłaszającym się do apteki, podnosili swoje kwalifikacje zawodowe i naukowe, uczestnicząc w wielu szkoleniach, publikując artykuły i książki oraz organizując sympozja. Z dużą starannością zajęli się także wystrojem apteki, w którym wiele elementów świadczy o ich zamiłowaniu do: tradycji, historii i kultury farmaceutycznej. W tej poznańskiej *officina sanitatis* można zobaczyć m.in. reprodukcje z zielnika Stefana Falimirza (1534) czy ekslibrysy wykonane przez dra n. farm. Krzysztofa Kmiecica. W aptece gromadzono także wyposażenie dawnych aptek, które zostało przekazane do Muzeum Farmacji w Poznaniu.

Izba ekspedycyjna apteki „Pod Złotym Lwem” w Poznaniu
(fot. Krzysztof Styszyński; archiwum dra Jana Majewskiego)

W rozdziale piątym została przypomniana pielgrzymka farmaceutów do Rzymu (w 2000 r.) i spotkanie z Ojcem Świętym Janem Pawłem II, któremu podarowano kopię obrazu św. Kosmy i Damiana. W imieniu Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego przekazał ją m.in. Jan Majewski.

W aptecznym gościnnym gabinecie bywało wiele osób. a wśród nich np. Wiesław Fusek - żołnierz gen. Władysława Andersa, farmaceuta i malarz, Sta-

nisław Mrowiński - malarz i karykaturzysta poznański czy Jan Harasimowicz - farmaceuta i rzeźbiarz. Zazwyczaj pozostawiali oni swoje prace, które zdobią aptekę.

*Informacja o aptece „Pod Złotym Lwem” w Poznaniu z 1909 r.
(fot. Krzysztof Styszyński: archiwum dra Jana Majewskiego)*

Przedstawiona książka autorstwa znanych z działalności społecznej poznańskich farmaceutów jest godna uwagi. W kręgu ich zainteresowania znalazła się nie tylko historia apteki, ale także historia aptekarstwa i Poznania. Jej dużym atutem są piękne fotografie, na których zaprezentowano m.in. postacie związane z apteką, godło apteki, dokumenty archiwalne, druki reklamowe, opakowania na leki oraz wspomniane prace artystyczne.

NIEZWYKŁA SIŁA

Pisarz angielski R.L. Rawson, autor książki „Life Understood” opisał niezwykły przypadek brytyjskiego pułku, który walczył w czasie drugiej wojny światowej przez ponad 5 lat pod dowództwem pułkownika Whittleseya, nie tracąc ani jednego żołnierza.

Ten jedyny w swoim rodzaju rekord był możliwy dzięki ściślejszej, czynnej współpracy wszystkich oficerów i żołnierzy. Codziennie modlili się oni, powtarzając słowa psalm 91. Psalm ten ze względu na swoją treść (Pod osłoną Najwyższego) nazywany jest „psalmem ochrony”

Dzięki powtarzaniu zbawiennych prawd, zawartych w tym psalmie, żołnierze wspomnianego pułku uwierzyli, że znajdują się pod osłoną ochraniającą ich wszechmocy Boga. Niezachwiana wiara sprawiła, że poczucie bezpieczeństwa zakorzeniło się w podświadomości żołnierzy. Dało im głębokie przeświadczenie, iż w każdej chwili mogą być pewni ochrony Boga.

Pewne wydawnictwo wydrukowało karty w formacie kieszonkowym, z tekstem tego psalmu. Każdy żołnierz nosił ten psalm przy sobie.

Także Ty miej ten psalm zawsze przy sobie. Zwłaszcza jeśli wybierasz się w podróż, jeśli co dzień używasz samochodu. Odmawiaj co dzień ten psalm. Umieść jego słowa w swoim samochodzie lub nagraj na dyskietkę.

Tekst psalmu 91 był tłumaczony przez wielu autorów. Wybierz wersję, która będzie Ci najbardziej odpowiadała. Najpopularniejszym, najbardziej znanym jest tekst psalmu 91 napisany przez Jana Kochanowskiego w XVI w. Śpiewa się go często w kościele: „Kto się w opiekę podda Panu swemu”. Psalm ma 9 zwrotek, ale jest rymowany więc łatwo go zapamiętać. Ale poszukaj innych nowocześniejszych przekładów psalmu 91. Ja proponuję następujący tekst psalmu 91.

Psalm 91

Pod opieką Najwyższego

Kto pod opieką Najwyższego mieszka
i w cieniu Wszechmogącego przebywa,
może rzec do Boga: Ucieszko moja i tarczo moja”
Boże mój, któremu zaufałem”

Zaprawdę, On cię wyzwoli z sideł ptasznika,
i od zarazy straszliwej,
On cię piórami swymi okryje,
pod Jego skrzydłami znajdziesz schronienie.
Jego wierność puklerzem jest i pancerzem.
Nie ulęknieś się grozy nocy
ani strzały lecącej za dnia,
zarazy, która krąży w ciemnościach,
ani moru, który sieje zniszczenie w południe,

Chociażby tysiąc padło u twego boku,
a dziesięć tysięcy po twojej prawicy -
ciebie zło nie dosięgnie.
Spójrzysz tylko oczami swymi,
a ujrzysz odpłatę niezbożnym.

Bóg bowiem jest twoją uciezką,
Najwyższego obrałeś za swoje schronienie.
Nie dosięgnie cię żadne nieszczęście,
żadna plaga nie zbliży się do twego namiotu.

Bo powierzył cię aniołom swoim,
aby cię strzegli na wszystkich drogach twoich.
Na rękach nosić cię będą,
byś nie uraził nogi swej o kamień,
Po lwie i żmiji stąpać będziesz,
zdepczesz młodego lwa i smoka.

Ponieważ przylgnął do mnie, ocalę go
i wywyższę, bo poznał Imię Moje.
Gdy będzie mnie wzywał, wysłucham go
i będę przy nim w utrapieniu,
Wybawię go i napełnię go sławą
Nasycę go długim życiem
i pozwolę mu oglądać Moje zbawienie.

Dąb szypułkowy (*Quercus Robur*)

Dąb należy do najstarszych drzew świata. Żyje około 500 lat. Badania wykazały, że występował już około 65 milionów lat temu. W wielu religiach i kulturach poświęcany był najważniejszym bogom jak Thorowi (bóg piorunów) Zeusowi i Jowiszowi. W Polsce w stanie naturalnym występują głównie 3 gatunki, z których najpospolitszy jest właśnie dąb szypułkowy, dorastający do 40 metrów wysokości. Jego owoce (żołędzie), w odróżnieniu od pozostałych gatunków zawieszane są na długich szypułkach (stąd nazwa).

Najstarszy polski dąb Bartek jest wysoki na 27 metrów a w obwodzie ma 9 m. Według tradycji ma on ponad 1000 lat, lecz dendrologicy szacują jego wiek na ok. 650 lat, czyli musiał on wykiełkować w czasach Kazimierza Wielkiego. Młodsze od Bartka dęby – Lech, Czech i Rus mają „zaledwie” niewiele ponad 500 lat. W wierzeniach ludów pierwotnych dąb uznawany był jako pierwsze stworzone drzewo, nazywany królem drzew i czczony jako drzewo święte.

Główne zastosowanie w lecznictwie ma kora dębu, ale także i jego żołędzie oraz narośla na liściach zwane galasami (wskutek działalności larw galasówki dębianki). Korę zbiera się wczesną wiosną (III-IV), gdy tylko ruszą soki

z 3-5 letnich gałęzi **wyłącznie z wyrębów leśnych, lub podczas prześwietlania młodników przez służby leśne. Nigdy nie wolno korować „na żywo”!** Galasy zbieramy wczesną wiosną lub późną jesienią.

Zawartość. Kora: garbniki (do 15%), flawonoidy, związki żywicowe, kwasy – fenolowy i jabłkowy, śluz, cukry, sole mineralne. W owocach występują węglowodany, skrobia (do 35%), kilka procent cukrów, garbniki i mikroelementy. Galasówki (dębianki) zawierają do 70% garbników i kwasy organiczne.

Ze względu na dużą zawartość tych składników, dąb miał kiedyś duże znaczenie dla człowieka jako surowiec jadalny. Wg Pliniusza, żołądźce dębowe były pokarmem wcześniejszym od pszenicy. Niektórzy botanicy uważają, że stanowiły one kiedyś podstawowe pożywienie wielu ludów północy. Nawet w niedawnej przeszłości palone, mielone żołądźce dodawano do chleba i innych wypieków w czasie I wojny światowej. W Niemczech i Austrii gromadzano całe wagony żołądźci, które wojsko i ludność cywilna spożywała jako pożywny dodatek do pieczywa.

Działanie: bakteriobójcze, ściągające, przeciwzapalne, przeciwkrwotoczne, przeciwświądowe, przeciwbiegunkowe, uszczelniające naczynia.

Zastosowanie: odwar z kory – w przewlekłych nieżytach jelit i żołądka, przewlekłych biegunkach i zatruciach pokarmowych, w drobnych krwawieniach z przewodu pokarmowego, krwawiących dziąsłach, przy wzdęciach i wrzodach żołądka, w stanach zapalnych jamy ustnej i gardła, w anginie, schorzeniach prostaty i w nadmiernym poceniu się.

Zewnętrznie możemy go używać do przemywania oparzeń, odmrożeń I i II stopnia, skaleczeń i hemoroidów.

Odwar z kory: 1 łyżkę suszonej, rozdrobnionej kory zalewamy szklanką przegotowanej wody o temp. pokojowej i po doprowadzeniu do wrzenia gotujemy przez 5 minut. Odstawiamy z ognia na dalsze 15 minut, odcedzamy i pijemy 2-3 razy dziennie w biegunkach, nieżytach jelit i żołądka.

Nalewka z galasów: około 100 g galasówek zalewamy 500 ml spirytusu 70% i wytrawiamy przez 2 tygodnie, wstrząsając kilka razy dziennie. Do płukania jamy ustnej i gardła w przypadku infekcji – 2 łyżeczki nalewki rozcieńczamy w szklance letniej, przegotowanej wody.

Uwaga! Należy unikać długotrwałego stosowanie wyciągów zawierających dużą ilość garbników, gdyż unieczynnają one witaminę B₁ oraz wiążą sole magnezu, cynku, selenu, wapnia, manganu, miedzi i wielu innych mikroelementów przez co utrudniają lub uniemożliwiają ich przyswajanie, a równocześnie działając ściągająco na błonę śluzową jelit hamują przyswajanie ważnych składników pokarmowych.

Kąpiele z dodatkiem odwaru z kory dębu leczą nadmierną potliwość rąk i stóp, grzybice, stany zapalne skóry, łuszczycę, egzemę i świerzb.

Jasnota biała

(*Lamium album*)

Inne nazwy:

biała pokrzywa, głucha pokrzywa, jaskotka, kocipysk, krzepiła, miętka, pokrzywa głucha biała, pokrzywa sobacza

jest to pospolita bylina, wysoka do 80 cm, o białych kwiatach, z pokroju podobna do pokrzywy, ale nieparząca.

Występuje w całej Europie i Wschodniej Azji. Bardzo pospolita – w zaroślach, jasnych polanach, w parkach, ogrodach, śmietniskach, przydrożach, przychaciach. Kwitnie od kwietnia do września.

Jej właściwości lecznicze znane były już w XV wieku. Stosowana w ginekologii i położnictwie, co najmniej od średniowiecza. Surowcem są kwiaty jasnoty zbierane na początku kwitnienia, w suche i pogodne dni a suszone w cieniu, w temp. nie przekraczającej 30° C. Rzadziej stosuje się korzenie.

Główne składniki: alkaloidy, glikozydy, flawonoidy (ok. 1%), garbniki (do 10%), cholina, saponiny, śluzy, olejek eteryczny, cukry i sole mineralne. W liściach dużo witaminy C (ok. 280 mg%) i wit. A (ok. 15 mg%).

Działanie: przeciwzapalne, moczopędne, przeciwkrwotoczne, powlekające, przeciwbiegunkowe, odtruwające, uszczelniające.

Zastosowanie w leczeniu

Napar z kwiatów – w bolesnym i obfitym miesiączkowaniu, w krwotokach macicznych i z przewodu pokarmowego, przewlekłych nieżytach dróg oddechowych, oskrzeli, kaszlu, w chorobach płuc, zaburzeniach trawiennych i schorzeniach prostaty. Preparaty z jasnoty usuwają z organizmu szkodliwe produkty przemiany materii, zwłaszcza u dzieci. Przed odkryciem chininy jasnota wraz z innymi ziołami stosowana była w leczeniu malarii.

Odwar z jasnoty białej: 2 łyżki suszonych kwiatów zalewamy 1/2 litra letniej wody, po czym stawiamy na wolnym ogniu, doprowadzamy pod przykryciem do wrzenia i gotujemy 3 minuty, po czym odstawiamy na dalsze 15 minut. Wypijamy 3 razy dziennie po 1/2 szklanki w bolesnym i nieregularnym miesiączkowaniu (szczególnie u młodych dziewcząt) i przy białych upławach a także w stanach zapalnych narządów rodnych oraz w nieżytach przewodu pokarmowego, dróg oddechowych a nawet w wysypkach skórnych. Ten sam odwar można stosować do higieny osobistej kobiety.

Zewnętrznie: kompresy nasączone naparem z kwiatów są pomocne w trądziku, stanach zapalnych skóry i jej uszkodzeniach oraz trudno gojących się ranach. Ciepłe tamponiki nasączone tym naparem, wprowadzone do bolące-

go ucha łagodzą ból. Lewatywy z naparu stosuje się w chorobach odbytnicy (owrzodzeniach) i hemoroidach.

Kąpiele z dodatkiem naparu z kwiatów jasnoty białej działają przeciwzapalnie i stosowane są w chorobach skóry.

W niektórych krajach młoda jasnota spożywana jest jako warzywo: kwiaty i młode liście można dodawać do sałatek i surówek. Sporządza się z nich też zupy a smażone przypominają w smaku szpinak. Z kwiatów robi się aromatyczną herbatę ziołową.

Krwiściąg lekarski

(*Sanguisorbia officinalis*)

Inne nazwy:

krewnik, krewnik lekarski, krwieściąg, krwiściąg warzywny, różyczka Panny Marii, sowa strzała, żyleniec

Jest to bylina wysoka do 1,5 m, o grubym, mocno rozgałęzionym kłęczu, kwitnąca od czerwca do sierpnia. Ojczyzną jego jest Syberia, rosyjski Daleki Wschód oraz północno wschodnie Chiny. W Polsce jest dość pospolita w miejscach wilgotnych – na podmokłych, wilgotnych łąkach, w ogrodach, zaroślach, nad brzegami bagien, rzek i stawów.

Surowcem jest ziele zbierane w początkowym okresie kwitnienia oraz kłęczę pozyskiwane jesienią.

Jest to znana od wieków roślina przeciw krwawieniom i zaburzeniom trawiennym. Jako roślina lecznicza znany był i stosowany nie tylko przez szamanów z Syberii, lecz także przez tybetańskich mnichów i lekarzy chińskich. Pierwszy opis i działanie tej rośliny znajdujemy u lekarzy z dynastii Han 206 r. przed nar. Chr. – 23 r. po nar. Chr.

Główne składniki: fitosterole, flawonoidy, garbniki, cukry, gorycze, olejek eteryczny, witaminy (duże ilości witaminy C).

Działanie: bakteriobójcze, chłodzące, przeciwkrwotoczne, przeciwzapalne, przeciwbiegunkowe, przeciw wymiotne, przeciwpotne, ściągające, mlekopędne i moczopędne.

Zastosowanie lecznicze

Wewnętrznie. Odwar wodny lub wyciąg alkoholowy z kłęczu stosuje się w niezżytach przewodu pokarmowego, jamy ustnej i gardła, w krwawieniach dziąseł, w lekkich krwawieniach oskrzelowych, we wrzodziejącym zapaleniu jelita grubego, w hemoroidach, w chorobach płuc, czerwonce, biegunkach oraz jako środek przeciw potny.

Zewnętrznie. Kąpiele z dodatkiem odwaru z kłączy i ziela działają przeciwzapalnie wysuszająco i gojąco. Są pomocne w chorobach kobiecych, w leczeniu dermatoz i owrzodzeń ciała, w oparzeniach i ropiejących wrzodach.

Przymoczki nasycone odwarem z ziela wprowadzone do nosa hamują krwotoki.

Odwar z ziela krwiściagu: 20-30 gramów ziela zalewamy szklanką zimnej wody, stawiamy na wolnym ogniu i pod przykryciem doprowadzamy do wrzenia, po czym utrzymujemy na ogniu dalsze 10 minut. Pijemy tak przygotowany odwar przez cały dzień po 1 łyżce, co 2 godziny. Odwar ten ma takie samo działanie jak odwar z kłączy. **Uwaga! Nie należy zwiększać ww. dawki.**

Zastosowanie kulinarne: młode listki można stosować jak sałatę lub szpinak lub dodawać do zup, sosów i innych potraw.

Malina właściwa

(*Rubus idaeus*)

Inne nazwy:

malina, maliniak, malinnik, malka

Ta powszechnie znana, głównie z aromatycznych, smacznych owoców roślinna, ma też szerokie zastosowanie w lecznictwie. Występuje w Europie, na Kaukazie, Azji Środkowej a nawet na Syberii. W Polsce dość pospolita tak na niżu jak i w górach – na polanach, w lasach, zaroślach i porębach leśnych.

Surowcem leczniczym są owoce zbierane w lipcu oraz zdrowe, dobrze rozwinięte liście maliny, które pozyskujemy przez całe lato.

Owoce zawierają kwasy organiczne (cytrynowy, jabłkowy), witamina C, antocyjany, cukry, śluzu, pektyny, lecytynę i sole mineralne.

W liściach występują garbniki, kwasy organiczne, witamina C, związki żywicowe i sole mineralne

Działanie: napotne, ściągające, przeciwzapalne, bakteriobójcze, moczopędne, wykrztuśne, przeciwgorączkowe, przeciwbiegunkowe. Napar z suszonych owoców lub syrop ze świeżych, pobudzają czynność gruczołów potowych i w stanach gorączkowych wywołują obfite wydzielanie potu po 0,5 do 1 godziny od podania.

Liście maliny działają ściągająco, przeciwbakteryjnie i przeciwzapalnie. Wyciągi wodne z liści, zawierające garbniki, hamują rozwój bakterii jelitowych

i działają przeciwbiegunkowo. Działają również rozkurczowo na mięśnie gładkie jelit, naczyń krwionośnych oraz macicy.

Zastosowanie. Zarówno napar z suszonych malin jak i sok malinowy są od wieków znanymi i często stosowanymi domowymi lekami napotnym i przeciwgorączkowym w chorobach tak bakteryjnych jak i wirusowych, którym towarzyszy podwyższona temperatura (przeziębienia, grypa, angina), a także w zaburzeniach trawiennych, w niedokrwistości i w niedokwaśności.

Odwar z liści stosuje się jako lek ściągający w łagodnych biegunkach, zwłaszcza u dzieci a także we wzdęciach. Zewnętrznie stosuje się do płukania jamy ustnej i gardła w anginie, w suchym i męczącym kaszlu, neurastenii, a nawet jako pierwszy środek pomocy przy ukąszeniach przez żmiję.

Przymoczki, nasączone sokiem z owoców usuwają piegi i plamy na skórze, regenerują i zwalniają procesy starzenia się tkanek.

Kąpiele z dodatkiem odwaru z liści i łodyg wykazują działanie odżywcze, regenerujące, przywracają skórze jędrność.

Napar z suszonych owoców: 2 łyżki suszonych malin zalewamy szklanką wrzątku i naparzamy pod przykryciem 15 minut. Odstawiamy na dalsze 10 minut i cedzimy. Pijemy wieczorem cały napar jednorazowo w chorobach z podwyższoną temperaturą. Dzieciom możemy dodać dodatkowo miodu, syropu malinowego lub soku z czarnej porzeczki.

Przetwory z maliny polecane są zwłaszcza dla dzieci i osób w podeszłym wieku.

Miodunka plamista

(*Pulmonaria officinalis*)

Według średniowiecznych teorii panujących w Europie w XVI i XVII w. już sam wygląd ziela wskazywać miał na możliwości jego zastosowania w leczeniu i dlatego liście miodunki, plamiste i kształtem swym przypominające chore płuca od dawna uznawane były za lek pomocny w leczeniu chorób górnych dróg oddechowych. Wdychanie naparu z suszonych liści zalecano na kaszel, krótki oddech czy sapanie.

Jest to trwała roślina zielna, wysoka do 30 cm., uprawiana często jako ozdoba, ze względu na dekoracyjne, plamiste liście.

Występowanie w stanie naturalnym: cieniste lasy, zarośla. W Polsce pospolita na terenie całego kraju.

Zawartość: kwas krzemowy, alantoina, garbniki, tanina, saponiny, sole mineralne, śluzy i witamina C.

Surowcem są liście miodunki i całe ziele, zbierane w okresie od początków wiosny do wczesnej jesieni.

Działanie: wykrztuśne, przeciwkaszlowe, ściągające, łagodzące, gojące. Dzięki obecności krzemionki, rozpuszczalnej w wodzie i alantoiny, ziele miodunki zmniejsza stany zapalne pęcherzyków płucnych i zwiększa ich odporność na szkodliwe działanie lotnych substancji i pyłów atmosferycznych. Garbniki zawarte w ziele zwężają nadmiernie rozszerzone włosowate naczynia krwionośne, zmniejszają stany zapalne błon śluzowych jamy ustnej i gardła oraz hamują rozwój drobnoustrojów chorobotwórczych.

Przetwory z miodunki mają głównie zastosowanie w leczeniu przeziębień i stanów zapalnych oskrzeli, którym towarzyszy obfita wydzielina w górnych odcinkach dróg oddechowych, w kaszlu, bólach gardła, nieżytach nosa oraz jako środek ściągający w leczeniu biegunek (zwłaszcza u dzieci) i hemoroidów.

Zastosowanie: grypa, przewlekły kaszel, rozedma płuc. Dobre rezultaty daje też stosowanie naparów z ziele miodunki w schorzeniach związanych z uszkodzeniem błon śluzowych jamy ustnej, przełyku, żołądka i jelit.

Zewnętrznie stosuje się do przyspieszenia gojenia ran i skaleczeń oraz w hemoroidach a także do przemywania oczu.

Napar z liści miodunki: 1-2 łyżeczki suszonych liści zalewamy szklanką wrzątku na 15 minut i po odcedzeniu gotowy napar pijemy trzy razy dziennie.

Uwaga! Przetwory z miodunki muszą być stosowane z ostrożnością u alergików, gdyż spotyka się przypadki uczuleń na tą roślinę.

Młode liście miodunki dodaje się do sałatek i zup.

Pięciornik gęsi

(*Potentilla anserina*)

Inne nazwy:

srebrnik, gęsiówka, gęsia trawa, drabinki, dziewicze ziele, odmiennik, pięćperset, pięciornik żółty, ziebro, złotnik.

Jest to niewielka bylina, rozpowszechniona w Europie, Azji i Ameryce Północnej. W Polsce występuje pospolicie na polach, przydrożach, łąkach i w pobliżu zbiorników wodnych. Wysoka do 8 cm, wytwarza płozące się pędy, łatwo ukorzeniające się przy zetknięciu z glebą. Liście długości do 20 cm, od spodu srebrzyście owłosione. Kwitnie od maja do sierpnia.

Surowcem jest ziele pięciornika, pozyskiwane w okresie kwitnienia rośliny i suszone w temperaturze nieprzekraczającej 60° C.

Główne związki: flawonoidy, garbniki, cholina, związki goryczowe, sitosterol, znaczna ilość witaminy C, sole mineralne, śluzy, kwasy organiczne, sole mineralne, żywice.

Działanie: przeciwskurczowe, przeciwzapalne, żółciopędne, przeciwbiegunkowe, wiatropędne, przeciwestmatyczne, pobudzające czynności żołądka, ściągające, Wyciągi z pięciornika gęsiego, zwiększają wydzielanie soku żołądkowego, zmniejszają stany zapalne błon śluzowych, hamują krwawienia oraz działają korzystnie na funkcjonowanie wątroby.

Zastosowanie. Leczenie biegunek, zaburzeń przewodu pokarmowego, w kolce jelitowej, wzdęciach, odbijaniu, braku łaknienia, niedoborze soku żołądkowego i żółci, w stanach skurczowych macicy, niewydolności wieńcowej, w niezżytach jamy ustnej, gardła i krtani.

Rozgniecione liście można przykładać w bólach reumatyczno – artretycznych i nerwobólach.

Odwar z ziela pięciornika. Łyzkę suszonego ziela zalewamy szklanką gorącej wody i doprowadzamy do wrzenia na wolnym ogniu i podtrzymujemy wrzenie przez 3 minuty. Odstawiamy na 10 minut i po przecedzeniu pijemy 2-3 razy dziennie po 0,5-0,25 szklanki po jedzeniu, w zaburzeniach trawienia lub bolesnym miesiączkowaniu.

Zastosowanie kulinarne: młode pędy pięciornika można wykorzystać jako jarzynę, przyrządzając je podobnie jak szpinak lub w postaci sałatki (w tzw. kuracji wiosennej).

Pięciornik kurze ziele

(*Potentilla erecta*)

Inne nazwy:

drzewianka, dziewiczy korzeń, kurzyśląd, kurza stopka, panieński korzeń, pięciornik czteropłatkowy

Pospolita bylina występuje powszechnie na łąkach, pastwiskach, torfowiskach, w lasach i zaroślach. Jej polska nazwa wywodzi się od charakterystycznego wyglądu liści, przypominających swym wyglądem kurzą „stopkę”. Nieduże kwiaty mają po 4 żółte płatki z czerwoną kropką.

Surowcem są kłaczka zbierane wiosną (kwiecień) lub jesienią (wrzesień, październik), z roślin starszych. Suszy się je w temperaturze poniżej 60°.

Skład: do 23% garbników, kwasy organiczne, flawonoidy, barwniki, woski, żywice i sole mineralne.

Działanie: ściągające bakteriobójcze przeciwzapalne, przeciwkrwotoczne, przeciwbiegunkowe, odtruwające, rozkurczowe, przeciwgrzybicze, wykrztuśne.

Zastosowanie. Przetwory z kłącza pięciornika stosuje się w biegunkach, niezżytach i drobnych krwawieniach przewodu pokarmowego, w zakażeniach bakteryjnych i zatruciach pokarmowych a pomocniczo nawet w czerwonce i durze brzusznej, Wodne wyciągi działają zarazem bakteriobójczo, hamując rozwój drobnoustrojów chorobotwórczych oraz grzybów i drożdżaków w przewodzie pokarmowym. Przetwory z pięciornika nie są wskazane w biegunkach przewlekłych, które mogą towarzyszyć innym poważnym schorzeniom i w takich przypadkach zawsze należy skontaktować się z lekarzem.

Zewnętrznie stosuje się kłącze kurczyśladu w stanach zapalnych i ropnych skóry, jamy ustnej i gardła, odbytu, pochwy i sromu. Znajduje także zastosowanie w świądzie, niektórych dermatozach wysiękowych, oparzeniach i nadmiernej potliwości (kąpiele).

Odwar z kłącza pięciornika: łyżkę stołową rozdrobnionych kłączy zalewamy 1-1,5 szklanki przegotowanej i ostudzonej wody i gotujemy na wolnym ogniu przez 5 minut, odstawiamy na dalszych 10 minut i cedzimy. Pijemy po 2-3 łyżki 2-3 razy dziennie. Ten sam odwar w rozcieńczeniu 2 łyżek na szklankę wody stosować można do okładów, obmywań i płukania przy trudno gojących się ranach i owrzodzeniach, w stanach zapalnych i ropnych skóry, jamy ustnej i gardła.

Przed intensywnym rozwojem przemysłu kosmetycznego, kłącze pięciornika stosowane było powszechnie jako proszek do mycia i pielęgnacji zębów. Kuracja taka zapobiegała również zapaleniu dziąseł i usuwała niemiły zapach z ust. Maść sporządzona z 5 gramów proszku pięciornika utartych w ok. 100 gramach stopionego, nie solonego masła skutecznie leczyła pękające wargi, pęknięcia rąk i nóg.

Kłącze pięciornika służyło też do garbowania skór i do otrzymywania czerwonego barwnika.

Poziewnik szorstki

(*Galeopsis tetrahit*)

Jest to jednoroczna roślina, występująca w Europie i północnej Azji, wysoka do 1 metra, spotykana jako chwast na polach, przydrożach, obrzeżach lasów i w zaroślach. Kwiaty fioletowe lub fioletowo-purpurowe, często z jasną obwódką i żółtą plamką w gardzieli, zakwitają od czerwca po październik.

Surowcem leczniczym jest ziele poziewnika (górne części pędów), zbierane w początkowym okresie kwitnienia.

Skład: garbniki (do 6%), glikozydy, flawonoidy, krzem w postaci rozpuszczalnej w wodzie krzemionki (ok. 0,25%), olejek eteryczny, saponiny, gorycze, kwasy organiczne (m. inn. salicylowy).

Działanie: bakteriobójcze, moczopędne, pobudzające przemianę materii, wzmacniające, przeciwzapalne, ściągające, odkażające przewod pokarmowy, osłaniające, przeciwgruźlicze i wykrztuśne.

Odvary z ziele poziewnika wpływają korzystnie na przemianę materii, i mogą być stosowane w rekonwalescencji szczególnie u osób starszych, w stanach osłabienia pooperacyjnego. Są one cennym lekiem wspomagającym w miażdżycy naczyń, zapaleniu błon śluzowych przewodu pokarmowego, w kamicy moczowej i w uszkodzeniach skóry. Rozpuszczalna w wodzie krzemionka gromadząc się w miejscach uszkodzonych (rany, blizny pooperacyjne, ogniska gruźlicze itp.) przyspiesza gojenie się ran i oparzeń, wchłanianie wybroczy podskórnych, siniaków.

Wyciągi z poziewnika można podawać jako lek pomocniczy w leczeniu anginy, gruźlicy płuc, pylicy, rozedmie, miażdżycy, dniew, w schorzeniach dróg moczowych i pęcherza.

Odwar z ziele poziewnika: 2 łyżki stołowe ziele zalewamy na noc 2 szklankami przegotowanej, ostudzonej wody. Rano doprowadzamy do wrzenia na wolnym ogniu, pod przykryciem i gotujemy 10 minut po czym przecedzamy do termosu. Pijemy 2-3 razy dziennie po 1/3 - 1/2 szklanki - godzinę po posiłkach, jako środek mineralizujący, poprawiający przemianę materii, przeciwzapalny i wykrztuśny w gruźlicy płuc, koklusz, zapaleniu błon śluzowych przewodu pokarmowego i dróg moczowych.

Zewnętrznie: kompresy ze zmiażdżonego ziele poziewnika stosuje się w zwichnięciach, złamaniach kości, a także w bólach artretyczno-reumatycznych.

Kąpiele z dodatkiem odwaru działają przeciwzapalnie i gojąco i stosowane są w stanach zapalnych skóry, chorobach kobiecych, bólach reumatycznych i w złamaniach kości.

Podobne działanie wykazują mają inne gatunki poziewnika jak p. miękkołosy, p. polny, p. wąskolistny.

Przymiotno kanadyjskie

(*Erigeron canadensis*)

Inne nazwy:

przymiotło, przymiotnik, stare ziele, kanadyjskie ziele, zioło amerykańskie

Przymiotno kanadyjskie przywędrowało do naszego kraju z Ameryki Północnej i Kanady a obecnie rozprzestrzeniło się na cały świat. Jest to roślina jednoroczna lub dwuletnia, wysoka około 1 m, o cienkim korzeniu i wzniesionej, rozgałęzionej, szorstko owłosionej łodydze. Kwiaty białe, drobne, zebrane w koszyczki. Kwitnie od czerwca aż do października.

Występuje na nieurodzajnych glebach, miejscach ruderalnych, nad brzegami wód, na polach, pastwiskach, nasypach kolejowych, przydrożach, śmietniskach.

Surowcem leczniczym jest ziele przymiotna kanadyjskiego, zbierane w początkowym okresie kwitnienia (tylko górne części pędów z kwiatami).

Zawartość: cukry, cholina, garbniki, flawonoidy, kwasy organiczne, olejek eteryczny, sole mineralne, niewielka ilość prowitaminy A, witamina C.

Działanie: p/krwotoczne, bakteriobójcze, p/biegunkowe, p/gośćcowe, p/zapalne, moczopędne, odtruwające, przyspieszające gojenie (ziarninowanie) ran, ściągające.

Zastosowanie. Wyciągi z przymiotna kanadyjskiego stosowane są od dawna, głównie do hamowania krwawień z narządów rodnych, w obfitym i bolesnym miesiączkowaniu, ale także w krwawieniach z przewodu pokarmowego i moczowego. Stosuje się je także w biegunkach, czerwonce, w chorobach nerek i oskrzeli, w kamicy nerkowej, w owrzodzeniach jelit, żołądka i jelita grubego, w wadliwej przemianie materii, w dnie i w gośćcu, w trudno gojących się ranach, w hemoroidach.

Zewnętrznie wyciągi z przymiotna stosuje się do leczenia trudno gojących się ran, trądziku, oparzeń i odleżyn.

Napar z przymiotna kanadyjskiego: łyżkę suszonego ziele zalewamy w termosie szklanką wrzątku, pozostawiamy przez godzinę, po czym cedzimy. Gotowy napar pijemy 3 razy dziennie po 0,5 szklanki jako środek przeciwkrwotoczny, przeciwbiegunkowy lub moczopędny.

Papka ze zmiażdżonego ziele w postaci kompresów łagodzi nerwobóle i bóle reumatyczne.

Kąpiele z dodatkiem ziele stosuje się do leczenia stanów zapalnych skóry, odleżyn, oparzeń oraz świądu skóry.

Szakłak pospolity

(*Rhamnus cathartica*)

Inne nazwy:

Bodzieniec, cierń śmierdzący, hakowiec, jeleni głóg, jeleni róg, krzyżowe drzewo, krzyżyna, szakłak zwyczajny, szakłak ciernisty, oliwa leśna, świdra, świedwa, zostel

Jest to wysoki, ciernisty krzew lub niewielkie drzewo o brunatnych gałązkach i drobnych, białych kwiatach zebranych w pęczki. Kwitnie od maja do końca czerwca. Występuje w całej Europie, Azji Mniejszej, na Kaukazie, Syberii i Północno Wschodniej Afryce - w lasach liściastych i na ich obrzeżach, w zaroślach, dąbrowach i na nasłonecznionych zboczach. W medycynie stosowano wyciągi z szakłaku, co najmniej od IX wieku

Surowcem leczniczym jest kora i dojrzałe owoce (wielkości ziarnka grochu), gdy zmieniły barwę na fioletowo-czarną.

Zawartość: glikozydy, flawonoidy, garbniki, saponiny, żywice, cukry, pektyny, kwasy organiczne i mikroelementy.

Działanie: silnie przeczyszczające, moczopędne, żółciopędne i żółciotwórcze, przeciwgrzybiczne i przeciwzapalne. Wyciągi z owoców pobudzają ruchy robaczkowe jelita grubego oraz czynności wątroby, dlatego od dawna stosowane były w zaparciach wywołanych osłabieniem lub brakiem perystaltyki jelit (zwłaszcza u osób starszych, długo przebywających w łóżku, rekonwalescentów i osób otyłych). Ostatnie badania wykazały, że wyciągi z owoców hamują wzrost komórek nowotworowych w warunkach *in vitro*.

Zastosowanie w leczeniu. Odwar z kory lub z owoców: w nawykowych, atonicznych i spastycznych zaparciach (zwłaszcza u osób starszych i otyłych, w schorzeniach przewodu pokarmowego (niestrawności, wzdęcia), w doległościach wątroby i pęcherzyka żółciowego oraz w zaburzeniach przemiany materii. Małe dawki stosuje się czasami w leczeniu chorób skóry, kamieni żółciowych i do usuwania pasożytów jelitowych, W mieszankach z innymi ziołami stosuje się szakłak również jako środek moczopędny i żółciopędny.

Zewnętrznie: okłady ze zmiądzzonych, świeżych owoców stosowane są w chorobach skóry na podłożu bakteryjnym i grzybiczym, w róży i łuszczycy.

Odwar z suszonych owoców: 1 łyżkę stołową owoców zalewamy szklanką zimnej wody, stawiamy na wolnym ogniu i po doprowadzeniu do wrzenia, gotujemy 2-3 minuty. Po odcedzeniu pijemy raz dziennie taką porcję, jako środek przeczyszczający w uporczywych zaparciach, który działa po około 7-10 godzinach od chwili podania.

Uwaga! Preparatów z szakłaku nie należy stosować wewnętrznie w niewydolności nerek, w ostrych stanach zapalnych przewodu pokarmowego, wyrostka robaczkowego i w czasie ciąży. Nie wolno też przekraczać przepisanych dawek, gdyż może to powodować bóle brzucha i wymioty a nawet uszkadzać śluzówkę żołądka. Z tych względów leczenie szakłakiem powinno być zawsze skonsultowane z lekarzem.

Kora szakłaku zawiera żółty barwnik i od wieków stosowana była do farbowania skór, drewna, wełny, bawełny i papieru.

Szarota błotna

(*Gnaphalium uliginosum*)

Inne nazwy:

śpioch błotny, szarotka błotna

Ta mało znana, niepozorna, jednoroczna roślina posiada bardzo cenne właściwości lecznicze. Wysoka do 20 cm, pokryta jest włoskami przypominającymi filc. Występuje pospolicie na miejscach wilgotnych, nad brzegami rzek i jezior, na podmokłych łąkach, ugorach, wilgotnych lasach, przy drogach, na polach i w ogrodach. Kwitnie od czerwca do września.

Surowcem leczniczym jest całe ziele wraz z korzeniami, pozyskiwane w początkowym okresie kwitnienia.

Główne związki: alkaloid gnafalina, garbniki, gorycze, śluzu, żywice, karoten, sole mineralne, olejek eteryczny i nieduża ilość witamin B₁ i C.

Działanie: rozkurczowe, uspakajające, przeciwpotne przeciwwzapalne, obniżające ciśnienie krwi i lekko antydepresyjne.

Zastosowanie lecznicze. Wewnętrznie: w nadciśnieniu tętniczym krwi, nerwicy serca, nerwicach wegetatywnych, w hysterii, bezsenności, wyczerpaniu nerwowym i w nadmiernym poceniu się. Dobre rezultaty daje też kuracja szarotą w leczeniu wrzodów żołądka i dwunastnicy. (**Napar** z 6-8 gramów ziele, które zalewamy szklanką wrzątku, pozostawiamy na 0,5 godziny i przyjmujemy po 4 łyżki stołowe 4 razy dziennie na pół godziny przed jedzeniem). Preparaty szaroty wykazują właściwości rozszerzające naczynia krwionośne, obniżają napięcie mięśni gładkich, działają antybakteryjnie, przyspieszają gojenie, ran, oparzeń i wrzodów, zwalniają rytm serca i zwiększają perystaltykę przewodu pokarmowego.

Zewnętrznie: kąpiele z dodatkiem wywaru z ziele działają uspakajająco i odprężająco i łagodzą nadmierną potliwość ciała. Kąpiel taka w wodzie

o temperaturze 35°C nie może trwać dłużej niż 30 minut. Około półgodzinna gorąca kąpiel nóg w wywarze z zieleń (150 gramów suszonej szaroty na 3 litry wody) obniża łagodnie ciśnienie krwi.

Napar z szaroty: łyżeczkę od herbaty suszonego zieleń zalewamy szklanką wrzątku, gotujemy pod przykryciem na wolnym ogniu około 20 minut i po odcedzeniu pijemy 2-3 razy dziennie po 1/3–1/2 szklanki przy naciśnięciu. Napar ten stosować można w niezżytach i stanach zapalnych górnych dróg oddechowych, jamy ustnej, dziąseł i krtani.

Rozchodnik wielki (Sedum Telephium)

Fot. R. Zarzycki

Wiesław Fusek

-2011) po powrocie z wojny objął aptekę rodzinną w Bieczu, ale została ona upaństwowiona w 1951 r. Wiesław Fusek żył 99 lat i prawie do końca swego życia malował piękne akwarele, z którymi trudno było mu się rozstać.

**dr hab.
Jadwiga Brzezińska**

Wiesław Fusek (1912-2011)
kontynuator rodzinnych
tradycji aptekarskich i malarskich

Fot. Wiesław Fusek jako żołnierz
(zbiory archiwalne w Bieczu)

Mgr farm. Wiesław FUSEK, mistrz akwareli i pejzażu, dobrze jest znany Czytelnikom naszego Biuletynu. Także jego dzieła malarskie, które przez lata zdobyły okładki naszego czasopisma. Wiesław Fusek ukończył studia farmacji w 1938 r. w Poznaniu. W czasie wojny walczył najpierw w mundurze Wojska Polskiego, a potem na froncie francuskim, afrykańskim i włoskim. Talent malarski odziedziczył po dziadku Wilhelmie (1842-1914) - aptekarzu w Bieczu, oraz po ojcu Witoldzie (1885-1941), który był również aptekarzem w Bieczu. Mgr farm. Wiesław Fusek (1912-

mgr farm.

Wiesław Fusek

Akwarela, mal. mgr farm. Wiesław Fusek

Akwarela - mal. mgr farm. Wiesław Fusek

na wesoło

U lekarza

Przychodzi baba do lekarza.

- Panie doktorze! Jestem chora na astmę.
- Musi pani codziennie wypić na czczo surowe jajko.
- Panie doktorze, ale ja nie znoszę jajek!
- A kto pani każe znosić?

Sekretarka

Zgłasza się sekretarka do pracy. Dyrektor pyta, co ona umie.

- Znam obsługę komputera, umiem zredagować korespondencję według zaleceń...
- A ile pani żąda?
- Myślę, że 3 tysiące to nie za drogo...
- 3 tysiące to dam z przyjemnością!
- O nie, z przyjemnością to żądam 5 tysięcy.

Ból zęba

- Jeśli cierpisz na ból zęba, weź do ust whisky. To powinno złagodzić ból.
- Jak nie złagodzi, spróbuj więcej whisky. Po pewnym czasie zapomnisz o bólu zęba.

Pacjent

- Panie doktorze, czy moja operacja przebiegła pomyślnie?
- Przykro mi przyjacielu. Jestem świętym Piotrem.

Biedny wnuczek

Babcia pyta się wnuczka:

- Wnuczusiu, czy ty lubisz się uczyć?

- Bardzo lubię, babciu. Ale odmawiam sobie tej przyjemności w duchu pokuty.

Na budowie

- Zenek, dlaczego ty nosisz po 1 desce, a Romek po dwie?
- Bo Romek to straszny leń, nie chce mu się dwa razy chodzić.

Egzamin

Do egzaminatora na placu manewrowym podchodzi facet i mówi:

- Jutro mój syn zda tu egzamin. Ale pewnie nie zda...
- A zakłada się pan o 3 tysiące, że zda?

Zagadka

- Czy wiesz, czym różni się Francuzka od Polki?
- Tym, że Francuzka nosi na głowie najmłodniejszy kapelusz, a Polka ma na głowie cały dom, dzieci, męża i pracę zawodową.

U lekarza

- Panie doktorze, mam tasiemca.
  - To niech pan je ciastka i popija mlekiem.
- Po trzech dniach pacjent przychodzi ponownie.
- Panie doktorze, to nie pomaga.
  - To niech pan pije samo mleko.
- Następnego dnia wychodzi tasiemiec:
- A gdzie ciacha?